

1944 yılında dünya madenciliği

Önsöz:

Savaşın altıncı yılında da millî savunma düşünceleriyle bir çok memleketlerin maden istihsal ve sarfiyatı hakkında istatistikî bilgiler yayınlanmamıştır. Savaş yeni bir dönüm safhasına girmiş ve müttefiklerin Fransa'ya asker çıkarmasıyla muazzam bir malzeme müsabakası halini alarak, çelik, ana metaller ve petrol türevleri sarfiyatı en yüksek bir seviyeye çıkmıştır. Yalnız Amerika B. D. -inden 1944 yılında 10 - 15 milyon ton çelik ve mamulleriyle milyonlarca varil benzin ve makine yağı savaş alanlarına gönderilmiştir. İngiltere'nin silâh ve mühimmat istihsali 1944 yılı sonlarına doğru 1939 sonuna nazaran 6 mislini bulmuştur. Bu yüzden sivil ihtiyaçların karşılanması daha sıkı bir tahdide tâbi tutulmuş, yakıt kıtlığı kesinleşmiş ve fiyatlar olağanüstü yükselmeye devam etmiştir. Meselâ İngiltere'de 1939 - 1944 yıllarında başlıca maddelerin endeksi şu şekilde yükselmiştir:

Yıllar	Endüstri malzemesi	Taşkömür ve kok	Demir ve çelik	Diğer eşya
1939	105,5	121,1	131,5	102,8
1940	138,4	140,1	159,2	136,6
1941	155,8	159,5	181,1	152,6
1942	160,1	171,1	182,5	159,4
1943	164,0	185,8	182,8	162,8
1944	170,2	209,1	184,1	166,2

Dünya ticaret filusunun büyük bir kısmı Avrupa ve uzak doğu savaş alanlarına mühimmat ve cephane taşımakla meşgul olduğundan, milletlerarası ticarî münasebetler daha fazla gevşemiş ve

memleketlerin ekonomik kalkınmalarında yeni güçlükler ortaya çıkmıştır.

Bununla beraber memleketlerin endüstri ve ticaretlerini harpsonu durumuna intibak ettirme keyfiyeti günün asıl sorununu teşkil etmeğe başlamıştır. 1944 yılının sonlarına doğru Amerika B. D. ile İngiltere arasında imzalanan Washington petrol anlaşması, Amerika B. D. ile toplanan milletlerarası ticarî münasebetler, uluslararası havayolları gibi kongreler, Amerika'da metal istihsal ve sarfiyatının W. P. B. den (Harp İstihsal Bürosundan) yavaş yavaş O. P. A: (Fiyat Kontrol Komisyonu) kurumuna geçmeğe başlaması, Londra'da serbest metal borsasının yeniden açılması için yapılan hazırlıklar ve millî savunma ihtiyaçlarından başka sivil işler için gereken malzemenin sağlanması yönünde alınan tedbirler bu harpsonu için atılan ilk adımları teşkil etmiştir.

İkinci Dünya Harbinin altıncı yılında da yeni sınıfların silâh altına alınması işçi kıtlığını hissettirmeye başlamıştır. Başlıca muharip memleketlerde taşkömür ve esas metallerin istihsali azalmışsa da millî savunma için en önemli olan demir, çelik, petrol ve türevlerinin istihsali, bilhassa Amerika B. D. inde rekor bir seviyeye yükselmiştir.

1944 yılı dünya madenciliği hakkında okurlarımıza genel bir fikir vermek üzere başlıca metallerle maden kömürü ve petrol istihsalini ayrı ayrı gözden geçirelim. Aynı zamanda bunların harpsonu durumu hakkında Anglo-Sakson basınında çıkan mülâhazalara kısaca temas edelim:

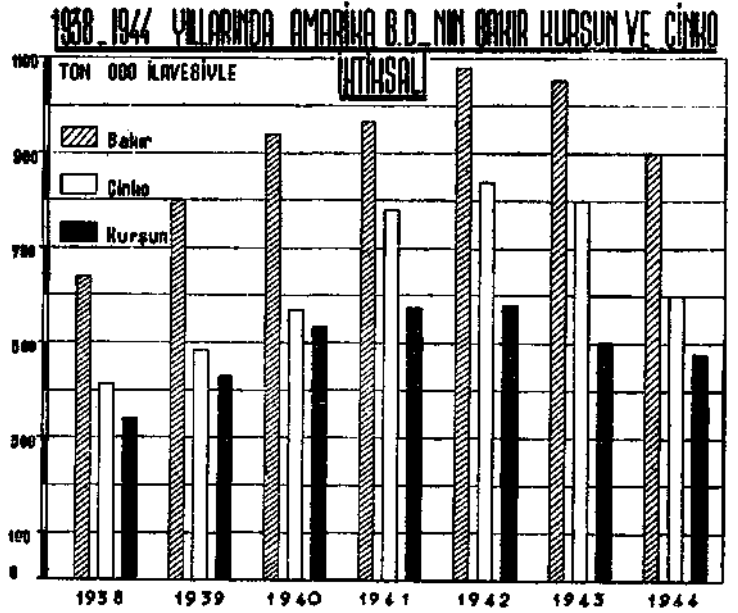
Bakır:

Millî savunma bakımından önemli bir yer alan dünya bakır istihsali 1938 - 1943 yılında sistematik bir şekilde artarak 1,99 milyon tondan aşağı yukarı 3 milyon tona çıktıktan sonra, 1944 yılında azalmağa başlamıştır. Bu azalışta dünya bakır istihsalinin % 45 ini sağlayan Amerika B. D — inin hissesi özel bir dikkate

değer: 1943 yılında 1.083.831 tonu bulan külçe bakır istihsali 1944 yılında % 11,6 nisbetinde azalarak 957.872 tona inmiştir. Rafine bakır istihsalindeki azalış nisbeti ise takriben % 9 u bulmuştur. Amerika B. D- inin 1941 - 1944 yılları içinde bakır istihsaliyle dahili sarfiyatı ve yıl sonu stok durumu (907,2 Kg. lık şort ton hesabıyla) şöyledir:

YIL	İSTİHSAL		Dahili sarfiyat	Sene sonu stok
	Külçe bakır	Rafine		
1941	1.016.996	1.065.667	1.545.541	75.564
1942	1.152.344	1.135.708	1.635.236	65.309
1943	1.194.699	1.206.871	1.643.677	52.121
1944	1.055.856	1.098.788	1.636.295	66.780

İhtiyacın % 38 i ithalât yolu ile karşılanmıştır. 1943 yılındaki ithalât genel sarfiyatın % 34 ünü tutmuştur. Kanada'dan her ay ortalama 10 - 12 bin ton bakır ithal edilmişken, Şili, Meksika ve Peru'dan ithal edilen bakır miktarı önemli yekûnu bulmuştur. İthalâtı azaltmak maksadıyla 1945 yılında bakır istihsalinin en az % 10 nisbetinde artırılması için gereken tedbirler alınmıştır, çünkü 1943 yılında 530.000 tonu tutan bakır ithali 1944 yılında 600.000 tonu tecavüz etmiştir. İstihsali arttırmak için pahalıya maleden küçük işletmelere mutattan fazla istihsal edilen her libre başına 5 sent prim ödenmesi usulü 1945 Temmuzuna kadar uzatılmıştır. Bakır madeni işletenlere maddî yardımlara devam edilmiş ve askere alınan madencilerin bir kısmı terhis edilerek bakır işletmelerine geri gönderilmiştir. Aynı zamanda bakır madenlerinde çalışan iş-

çilerin diğer endüstri branşlarına geçmeleri yasak edilmiştir. Sivil işler için bakır satışı tahdit olunmuş ve mermi kapsülleri imali için bakır yerine çeliğin kullanılması sayesinde 200.000 şort ton bakır tasarrufu elde edilmiştir. Elektrik tesislerinde bakır yerine alüminyum kullanılmasına devam olunmuştur. Bu gibi tedbirler

sayesinde Amerika B. D. nin 1944 yılı dahilî bakır sarfiyatı 7.482 ton azalarak, 1.643.677 şort tondan 1.636.295 şort tona inmiştir.

Diğer taraftan Lâtin Amerikası memleketlerinin bakır istihsali teşvik edilerek istihsalin artmasını intaç etmiştir. Şili'nin bakır istihsali 1943 yılında 405.000 tondan 1944 yılında 530.000 tona yükselmiştir. Şili'de yılda 4.000 ton bakır saç ve tel imal edecek kapasitede bir fabrika kurulmuş ve adı geçen memleketin dahilî bakır sarfiyatı harpten evvelki yıllara nazaran oldukça artmıştır.

Peru bakır istihsali 1941 - 1943 yıllarında 27.600 tondan 31.000 tona çıkmışken, 1944 yılında 29.800 tona inmiş ve % 3,8 nispetinde bir azalış kaydetmiştir.

Kanada'nın bakır istihsalinde de 8.623 ton gibi cüzî bir azalış mevcuttur. 1943 yılında 287.595 tonu bulan bakır istihsali 1944 yılında 278.972 tonu bulmuştur.

Rodezya'nın bakır istihsali 1939-1944 yılları arasında 238.000 tondan, aşağı yukarı 350.000 tona çıkmış ve % 47 nispetinde artmıştır.

Buna mukabil Almanya ve Yugoslavya'nın harp yüzünden bakır istihsalleri oldukça azalmış, Yugoslavya'nın meşhur Bor madeni geçici olarak istihsaline ara vermek mecburiyetinde kalmıştır. İspanya'nın bakır cevheri istihsâli de % 2 nispetinde azalarak 244.600 tondan 241.000 tona inmiştir. Almanya'nın işgal ettiği memleketlerde bakır eşya ve kilise çanları bile toplattırılmış, Romanya'da bakır darlığı yüzünden bağ ve bostanlar için 1 Kg. hurda kabir mukabili 3 kg. bakır sülfatı ve beher Kg. pirinç mukabili 2 Kg. sülfat tevzii emredilmiştir.

İngiltere'nin külçe bakır ithali 1939 yılları arasında 397.000 tondan 494.000 tona çıkmış ve 1944 yılında 500.000 tonu aşmıştır. Buna mukabil dominyonlara olan bakır ihracatı 5487 tondan 5146 tona inmiştir.

Avrupa'da baş gösteren bakır kıtlı-

ğı bilhassa Fransa, Belçika ve Hollanda'da kesin bir hal almıştır. Bundan dolayı Fransa kurtulur kurtulmaz sivil ihtiyaçları karşılamak üzere Amerika B. D. ine 12.000 ton bakır sipariş etmiştir. Ödünç verme ve kiralama kanununa göre Belçika ve Hollanda'ya da önemli miktarda bakır gönderilmesine girişilmiştir.

Bakırın harp sonu durumuna gelince, Londra'da çıkan The Metal Bulletin'in 27/2/1945 günlü sayısında bakır piyasasının harp sonunda iyi olmayacağı kanaati belirtilmektedir. Başlıca bakır ihracatçı memleketlerin normal istihsal yekûnunun harpten sonra 1.250.000 ton kadar olacağı tahmin edilmektedir. Bunlardan Rodezya 250.000, Belçika Kongosu 175.000, Kanada 250.000, Şili 500.000, Meksika 35.000 ve Peru 40.000 ton istihsal ve ihraç edebilecek durumdadır. Buna mukabil bakır ithal eden memleketlerin yıllık sarfiyat tutarı ancak 1.008.000 ton hesap edilir. Harp yıllarında en fazla bakır ithal eden Amerika B. D. harpten sonra kendi ihtiyacını karşılamaya muktedir olursa, normal vaziyette İngiltere 285.000, Fransa 120.000, Almanya 373.000, Belçika 33.000, İtalya 88.000, Polonya 28.000 İsveç 60.000 ve İsviçre 21.000 ton bakır ithal edebileceklerdir. Güney Afrika ve Kanada'nın iç istihlâkiyle birlikte 1.072.000 ton bakır sarfiyatı mukabili ihracat için istihsal miktarı 1,25 milyon tonu bulacaktır. Bu yüzden Avrupa bakır istihsalinin yeniden tanzim ve ayarlanması icap edecektir. Yukarıda adları geçen ihracatçı memleketlerin bakır istihsali de aşağı yukarı % 20 nispetinde tahdit edilmeli ve istihsal yekûnu 1 milyon ton raddelerine indirilmelidir. Aksi takdirde milletlerarası bakır piyasasında bir mücadele ve fiyatların tenzili vuku bulacaktır.

Bununla beraber harp sonu bakır istihlâki 1938 yılı ile ölçülemez, çünkü yeniden inşa ve imar faaliyeti bakır sarfiyatını arttırabilir. Fakat 1938 yılı bakır istihlâki bakımından barış yıllarının en

müsaidi olduğu kabul edildiği takdirde bile harpsonu istihlâkinin 1938 miktarını aşmaması muhtemeldir, çünkü Almanya ve Japonya gibi memleketlerin harbe hazırlık yılı olan 1938 de bakır sarfiyatı olağanüstü yüksektir. Harp bitse bile, bakır istihsalı eski seyrini muhafaza edecek ve harp yılları esnasında en yüksek seviyeye çıkan istihsal, normal zamanın avdetiyle stokların fazla artmasına sebep olacaktır. Almanya uzun zaman bakır sarfiyatını 1938 yılı seviyesi olan 373.000 tona çıkaramayacaktır. Harp sonu hurda bakır bolluğu da göz önüne alınırsa ve en ilk beş yıl içinde her sene 200.000 ton hurda bakırdan rafine ve bakır mamulleri yapılabileceği düşünülürse, harp sonu bakır piyasası durumunun iyi olmayacağı anlaşılır. Harp yılları içinde bazı işlerde bakır yerine kullanılan alüminyum istihsalinin olağanüstü artması da hesaba katılmalıdır.

Birinci dünya harbi arifesi olan 1913 yılında dünya bakır istihlâki 1.052.000 tondur. Fakat harpsonu olan 1919 da ancak 803.800 tonu bulmuş, hattâ 1921 yılında 608.400 tona inmiştir. Ancak 1923 yılında, yani harp sonunun beşinci yılında dünya bakır istihlâki 1,2 milyon tona çıkmış ve 1913 yılı istihlâkini aşmıştır. Tarih daima tekrarlanmasa bile harpsonu ilk senelerinde dünya bakır istihlâkinin 1938 seviyesini bulması çok şüphelidir.

Bakır fiyatlarına gelince İngiltere'de elektrolitik bakırın long tonu 62 sterlinden, rafine bakırın 1016 kg. lik long tonu, 61,5 sterlinden muamele görmüştür. % 99,7 tenörlü standrad bakır 61, % 99,2 tenörlü blister 60,5 sterlidir. Bakır telin long tonu 65,75 sterlinden satılmıştır. Hurda bakır tel 48 ilâ 52 sterlin arasında, ağır hurda 50 ve hafif hurda 44 sterlinden muamele görmüştür.

Amerika'da istihsal edilen bakırın fiyatı izabehanede teslim libresi 11,77 - 11,78 senti bulmuştur. Buna mukabil ithal edilen bakır 11,7 sentten satılmıştır,

Kurşun:

İkinci Dünya Harbi, kurşun mermi

harbinden daha fazla çelik, tank, top tayyare ve çelik bomba ile torpil savaşı olduğundan, kurşuna olan talep geçen harplere nisbetle daha dundur. Bu yüzden dünya kurşun istihsalinde önemli bir kalkınma kaydedilmemiştir. Harbin ilk yılı olan 1939 da 1.726.000 tonu tutan dünya kurşun istihsalı, 1941 de 1,7 milyon tona indikten sonra, 1942 yılında aşağı yukarı 1,75 milyon tona çıkmış, fakat 1943 yılında yine azalmağa başlamıştır. 1944 istihsalı ise 1943 yılına nazaran daha azdır.

Dünya kurşun istihsalinin aşağı yukarı üçte birini sağlayan Amerika B. D. nin kurşun istihsalı de 1942 yılından itibaren muntazaman azalarak 654.003 şort tondan 1943 yılında 546.673 ve 1944 yılında 538.618 şort tona inmiş bulunmaktadır. Aynı yıllara isabet eden rafine kurşun sarfiyatı 618.947, 548417 ve 552.063 şort tondur. Demek ki rafine kurşun istihsalı 1944 yılında 8055 ton azalmışken, sarfiyat ise, 1943 yılına nazaran 3.646 ton artmıştır. Bu yüzden memleketin 1943 sonunda 33.090 tonu tutan kurşun stoku, 1944 sonunda 19.536 şort tona inmiştir.

1941 - 1944 yıllarında Amerika B. D. -nin kurşun istihsal, ithalâtı, dahilî satışlarıyla yıl sonu stokları şort ton hesabıyla şöyledir:

Yıl	Rafine istihsal	İthalât	Dahilî satışlar	Yıl sonu stok
1941	634.782	195.000	655.824	20.200
1942	654.003	369.000	618.947	34.937
1943	546.673	243.000	548.417	33.090
1944	538.618	220.000	552.063	19.536

26/12/1944 gününden itibaren yeni bir emirle kurşunun muayyen eşyalar için kullanılması tamamen yasak edilmiş ve bazı eşya imalinde kullanılan kurşun miktarı 1944 yılının ilk 6 ayındaki miktarın % 30 una indirilmiştir. Bu emire göre otomobillerin karoseri lehiminde, gemilerde, yapı işlerinde ve 3 katı aşmayan evlerde kurşun su boruları ile tezyin eşyaları, döğ-

me, oyuncak, kutular, heykeller ve nefis sanat eşyalarının kurşundan imali tamamen yasak edilmişken, elektrik batarya ve pilleri, kablo, tetraetil ve fişek imali için kullanılan kurşun % 30 la tahdit edilmiştir. (*)

Amerikan kurşun endüstri birliğinin sekreterliği tarafından yayınlanan bir bildirgeye göre Amerikan B. D. -inin 1944 yılı kurşun sarfiyatı 1.060.500 şort ton tahmin edilmektedir. Ham kurşun ithalâtı 1943 yılında 243.000 tondan 1944 yılında 220.000 tona inmiştir. Bundan başka 1944 yılında 90.000 ton kurşun cevheri ithal edilmiştir.

Dünya kurşun müstahsilleri arasında ikinci gelen Avustralya'nın kurşun istih-sali uzak Doğu harbi ve ihracat için gemi yetişmemezliği yüzünden azalmıştır. 1940 yılında 275.000 tonu bulan istihsal 1944 yılında tahminen 200 - 225 bin ton arasında kalmıştır.

1940 yılında Dünya kurşun müstah-silleri arasında üçüncü yeri almış olan Kanada'nın 1944 yılı istih-sali 1943 yılma nazaran % 32 nisbetinde daha azdır ve 280.536 şort tonu bulmuştur. İstihsalin azalmasındaki başlıca sebep 1943 yılında maden endüstrisinde çalışan işçi sayısının 31.443 den 1944 yılında 29.624 e inmesidir. Umumiyetle 1943 yılına nazaran metal istih-salindeki azalış ortalama % 14 ü bulmuştur.

Japonya'nın harp başından beri kurşun istih-sali iki misline çıkmıştır. Fakat 1944 sonunda Burmada'ki Badwin çinkolu kurşun madenlerinin Müttefikler tarafından geri alınması yıllık istih-salde 25 - 30 bin ton kadar bir azalışa sebebiyet vermiştir, çünkü adı geçen madenlerin yıllık kapasitesi 80.000 ton kurşunu tutmuştu.

İngiliz Kolombiya'sının 1944 yılı esas maden istih-sali 35,8 milyon dolar kıymetindedir. Bu miktardan 10.760.000 doları

kurşun ve 4.360.000 doları bakır istih-salidir.

Avrupa kurşun müstahsileri arasında Almanya 1940 yılında 200.000 tonla birinci yeri almakta idi. 1944 yılının sonlarına doğru Silezya'daki çinkolu kurşun madenlerinin tahrib edilmesi yüzünden bazı kurşun madenlerinin işletilmesi tatil edilmiştir. Almanya'nın 1944 yılı kurşun istih-sali ancak 175.000 ton tahmin edilmektedir.

Yugoslavya'nın 1940 yılında 14.000 tonu bulan kurşun istih-sali de 1944 de oldukça azalmıştır.

İspanya'nın kurşun konsantre istih-sali 1943 yılında 48.200 ton iken 1944 yılında 45.400 tona inmiştir. 1944 yılı yazında Jean ve Ciudad Real bölgelerinde keşfolunan simli kurşun cevheri yataklarının işletilmesi için 32 milyon pezos bir sermaye ile bir Anonim Şirket kurulmuştur. Sermayenin 17 milyon pezosu devlet sermayesiyle çalışan Milli Endüstri Enstitüsü tarafından temin edilmiştir (*)

Harbin ilk yılı olan 1939 da 41.000 tonu bulan Fransa'nın kurşun istih-sali 1940 yılında aşağı yukarı 20.000 tona inmiş ve Alman işgali altında daha da azalmıştır. Bu yüzden sivil işlerin ihtiyacını karşılamak üzere 1944 yılı sonunda Amerika B. D. -ine 5000 ton rafine kurşun sipariş edilmiştir.

Avrupa'nın kurşun istih-salinde önemli yer tutan İtalya ile Belçika'nın kurşun istih-salleri hakkında istatistikî malûmat bulunmamakla beraber, bu memleketlerin istih-sali de iç kargaşalıklar yüzünden oldukça azalmıştır.

Kurşun fiyatlarına gelince: İngiltere'de 1943 seviyesini muhafaza ederek ithalât malı long ton başına 25 sterlin, yerli mal 25,5 sterlin, kurşun levha (fob) 36 ve kurşun boru 35,5 sterlinden muamele görmüştür. Hurda kurşun 20-23 sterlinden satılmıştır. Amerika B. D. -inde New-Yorkta kurşunun libresi 6,5 sent ve St - Louis'-

(*) The Metal Bulletin 16.3.1945.

(*)The Metal Bulletin 23.2.945

de 6,35 senti bulmuştur. Bununla beraber pahalıya maleden kurşun madenlerine 1939 yılına nazaran fazla istihsal olunan her libre kurşun için 2,75 sent prim verilmesine 1944 yılında da devam edilmiştir. Buna bu kabil istihsal masraflarının yükselmesi üzerine senevi 200.000 ton kurşun istihsal eden Meksika foto Meksika sahili kurşun ihracat fiyatını 1944 yılı sonunda libre başına 5,45 sentten 5.85 sente çıkarmıştır.

Dünya kurşun istihsalinin son 3 yıl içinde azalması başlıca müstahsil memleketlerde fiyatının yükselmesi harp sonu kurşun revacının müsait bir şekil almasına işaretlerden sayılabilir.

Çinko:

Dünya çinko istihsalini harbin ilk yılı olan 1939 da 1,68 milyon tondan 1940 yılında 1.645.000 tona indikten sonra 1941 ve 1942 yıllarında artarak 2 milyon tona yaklaşmıştır. 1943 yılında ise tekrar azalmağa başlayarak 1944 yılında tahminen 1,6 milyon tona inmiştir.

Dünya çinko istihsalinin üçte birini sağlayan Amerika B. D. -inin ecnebi ve yerli cevherden 1944 yılının çinko istihsalini, 1943 yılına nazaran 70.543 ton yani % 7,2 nisbetinde azalarak 901.330 şort tonu bulmuştur. Yerli cevherden çinko istihsalini % 4 nisbetinde azalarak 568.000 şort tonu tutmuştur. Genel çinko sarfiyatı son iki yıl içinde 816.777 şort tondan 868.265 şort tona yükselmiştir. 1944 yılı sonundaki stok 232.105 tondur.

Geçen yıl içinde çinko ihracatı 69.398 şort tondur ve 1943 yılı ihracatına nazaran 13.190 ton fazladır.

Kanada'nın çinko istihsalinde de % 8 nisbetinde bir azalış kaydedilmiştir: 1943 yılında 305.377 şort tonu bulan istihsal 1944 yılında 280.536 şort tona inmiştir.

Çinko istihsalini bakımından Avrupa memleketleri arasında ön sırada gelen Almanya'nın 1944 sonlarına doğru Silezya çinko endüstri bölgesi ruslar tarafından işgal edilmiştir. Silezya'nın yalnız üç ma-

deninden yılda 144.000 ton külçe çinko ile 29.000 ton elektrolitik çinko istihsal edilmekte idi. Bu yüzden Almanya'nın 1944 yılı çinko istihsalini 1943 yılına nazaran yarısı yarıya inmiştir.

Belçika 1938 yılında 90.500 ton çinko istihsal etmişken, Alman işgali altında bu miktar oldukça azalmış, fakat 1944 yılında Belçika'nın savaş meydanı halini almasıyla çinko istihsalini hemen hemen tatil edilmiştir.

İngiltere'nin 1944 yılı çinko istihsalini 1943 yılına nazaran azalmış ve 11 - 12 bin ton tahmin edilmiştir. Aynı zamanda dominyonlara olan çinko mamulleri ihracatı da son iki yıl içinde 2545 long tondan 811 long tona inmiştir. Pirinç ihracatı ise 5146 tonu bulmuştur.

Çinko fiyatlarına gelince: 1944 yılı içinde İngiltere'de resmî narhlarda bir değişiklik kaydedilmemiştir: İthalât malı long ton başına 25 sterlin 15 şilinden, istihsal edilen mal 26,5 sterlinden, elektrolitik çinko 27 sterlin 5 şilinden muamele görmüştür. Hurda çinko yenisi 20 - 22 sterlinden satılmışken, eski çinko hurdası ton başına 15 - 17 sterlin üzerinden satışa çıkarılmıştır.

Amerika B. D. -inde çinko (453,6 gramlık) libre başına 8,25 sentten muamele görmeğe devam etmiştir.

Kalay:

Dünya kalay istihsalini hakkında 1941 yılından sonra tam bir istatistikî bilgi yayınlanmamıştır. Dünya kalay istihsalinin aşağı yukarı üçte ikisini sağlayan Malezya, Hindi - Çini ve Siyam gibi uzak doğu memleketlerinin Japonlar tarafından işgalinden sonra adı geçen bölgenin kalay istihsalini hakkında malûmat edinilememiştir. Londra'daki Milletlerarası Kalay Karteli 1946 sonuna kadar uzatılmış ve Boliviya, Belçika Kongosu ile Nigerya'da kalay istihsaline yeni bir hız verilmiştir.

Belçika Kongosunda çalışan işçilerin sayısı 2000 e çıkarılmış ve altın madenlerinde çalışanların bir kısmı kalay ma-

denlerine gönderilmiştir. Bundan dolayı 1944 kalay istihsalı 25.000 tonu bulmuştur. Nigerya'nın 1944 yılı kalay istihsalı 15.000 ton raddelerindedir.

Bolivya'nın 1944 yılı kalay iracatı azalmıştır: 1943 yılında 40.959 tonu tutmuşken, 1944 de 39.340 tona inmiştir. Bu miktar 38.901 tonu tutan 1942 ihracatına nazaran % 1,1 nispetinde fazladır. 1944 istihsalinin 19.458 tonu Patino grubu madenlerinden, 10.099 tonu Hochschild grubu tarafından ve 2.613 tonu da Aramayo işletmeleri tarafından sağlanmıştır. Oruro kalay izabehanesi 1945 bidayetinde açılmıştır. Çin'in kalay istihsalı 1943 yılında 4.400 tondan 1944 de 5.000 tona yükselmiştir. Buna mukabil Kanada'da istihsal 1943 de 388 tondan 1944 yılında 258 tona inmiştir.

Harp İstihsal Bürosunun yayınına göre Amerika B. D. -nin 1944 yılında kalay sarfiyatı artmış ve 89.500 tona baliğ olmuştur. 1943 yılı kalay sarfiyatı 80.330 şort tondur. Amerika B. D. -inde sivil işler için satılan kalay miktarı daha fazla sıkılmış ve kalay ihracatı resmî kontrol altına alınmıştır

Amerika B. D. -nin kalay stoku 1943 yılı sonunda 140.000 tondan 1944 sonunda 113.000 tona inmiştir.

Uzak doğuda Müttefiklerin ilerlemesi ve kalay madenlerinin geri alınmasıyla dünya kalay durumunda müsait bir gelişme beklenilmektedir. Harpsonu kalay istihsalı ilk 1 - 2 yıl içinde senede 184.000 tonu bulacağı umulmaktadır. Bu istihsalin ayrı memleketlere taksimi (ton hesabıyla) şöyle tahmin edilmektedir.

Malezya	50.000	Belçika Kon.	20.000
Hindi-Çini	25.000	Nigerya	13.000
Siyam	10.000	Çin	11.000
Birmanya	1.000	Diğer Memle.	15.000
Bolivya	39.000	Tutarı	184.000

Belçika'nın kurtarılması ve normal endüstri kalkınmasının başlamasıyla Kongo'dan ithal edilen kalay miktarı harpten evvelki seviyeye çıkacağı gibi, İngiltere'-

nin Bolivya'dan şimdiye kadar ithal ettiği kalay miktarı da şüphesiz artacaktır. Bu yüzden Amerika B. D. -nin adı geçen memleketlerden kalay ithalâtı oldukça azalacaktır.

Kalay fiyatı: İngiltere'de % 99,75 den aşağı tenörlü kalay long ton başına 300 sterlin iken % 99,9 dan aşağı 301,5 ve en az % 99,9 tenörlü saf kalayın long tonu 303,5 sterlinden muamele görmüştür. New-York'ta kalay fiyatı 1941 - 1944 yıllarında değişmeden libre başına 52 sentten satılmıştır.

Bolivya kalay ihracat fiyatına yeni bir zam yapmış ve 1944 yılı temmuzundan itibaren libre başına 2 sent artırmıştır. 1945 yılı başından itibaren fob güney Amerika limanı kalayın libresi 62 sentten 63,5 sente çıkarılmıştır.

Altın:

İkinci dünya harbi yıllarında demir, bakır, kurşun ve çinko ile alüminyum gibi metallerin istihsaline daha fazla önem verilmesi ile diğer taraftan Amerika B. D.

tarafından ödünç verme ve kiralama kanununa göre müttefiklerine yardım edilmesi geçen harplerdeki altının önemi azaltmış ve altın madenlerinde çalışan işçilerin büyük bir kısmı millî savunma bakımından daha mühim olan ana metaller istihsalinde kullanılmıştır. Bu yüzden dünya altın istihsalı harbin ikinci yılından itibaren azalmağa başlamış ve 1944 yılında en aşağı noktasına ulaşmıştır: 1937 yılında 1.073.000 kilogramı bulan altın istihsalı 1940 da 1.260.000 Kg. a çıktıktan sonra, 1941-1944 yılları arasında sistematik bir azalışla yine aşağı yukarı 1937 seviyesine inmiştir

Dünya altın istihsalinin üçte birini sağlayan güney Afrika'daki Transvaal madenlerinin saf altın istihsalı 1941-1943 yılları arasında 14,4 milyon onzdan 12,8 milyon onza, hattâ 1944 yılında 12.277.228 onza inmiş ve 1943 yılı istihsaline nazaran % 4,05 ve 1941 yılına nazaran da % 17,2 nispetinde azalmıştır. 1944 yılı

istihsalinin 11.992.787 onzu Rand madenlerinden ve 284.441 onzu da diğer madenler tarafından sağlanmıştır. Transvaal'in aylara göre 1944 yılı altın istihsali (saf onz hesabıyla) şöyledir:

Aylar	Rand	Diğer	Tutarı
Ocak	1.004.837	24.561	1.029.398
Şubat	944.058	24.959	969.017
Mart	1.011.392	27.022	1.038.414
Nisan	972.272	23.643	995.915
Mayıs	1.035.623	23.252	1.058.875
Haziran	1.014.305	24.026	1.038.331
Temmuz	1.017.903	21.948	1.039.851
Ağustos	1.030.958	22.996	1.053.954
Eylül	1.001.427	22.914	1.024.341
Ekim	1.001.477	23.097	1.024.574
Kasım	983.979	23.007	1.006.986
Aralık	974.556	23.016	997.572
Yekün	11.992.787	284.441	12.277.228

Altın madenlerinde çalışan işçi sayısı 1944 Mayıs'da 300.573 den Aralık ayında 281.741 e inmiştir. 1944 yılında 51 altın madeni işletilmiş ve istihsal olunan altın kıymeti 103.128.715 sterline baliğ olmuştur (*).

Harbin arifesinde yılda 5 milyon onzdan fazla altın istihsal eden Amerika B. D. nin altın istihsali 1942 de 3,6 milyon onza, 1943 de 1.364.000 onza inmiştir. 1944 yılı altın istihsali 1,2 milyon onz tahmin edilmiştir.

Kanada'nın 1944 yılı altın istihsali 1943 yılına nazaran % 21 nispetinde azalmış ve 1943 - 1944 yılları içinde 3.481.522 den 2.885.474 onza inmiştir. Rodezya'nın 1943 yılında 656.684 onzu bulan altın istihsali 1944 yılında 592.470 onza ve Avustralya'nın altın istihsali aynı yıllar içinde 546.453 den 466.362 onza düşmüştür.

Hindistan'ın Kolar bölgesi 1944 yılında 188.500 onz altın istihsal etmiştir. 1943 yılı istihsalinin 252.353 onzu bulmuş olmasına bakılırsa, burada da % 25 nispetinde bir azalış kaydedilmiştir.

(*) The Mining Magazine No.1 ve 2/1945.

Harbin sona ermesiyle esas metallere olan istem hafifleyerek altın istihsalinin yine normal seyrini alacağı umulmaktadır.

Son harp dünya altın stoklarının taksiminde büyük değişiklikler yapmıştır. Avrupa altın bakımından fakirleşmiş ve bu kıtanın dünya altın mevcudundaki hissesi % 44,6 dan % 18,1 e inmiş, Amerika B. D. -nin hissesi % 39,5 den 74,5 e yükselmiştir. Güney Amerika ile Asya kıtalarında da altın mevcudları % 3 - 4 nispetinde azalmıştır.

Altın fiyatı 1943 yılı seviyesini muhafaza etmiş ve İngiltere'de onz başına 168 şilinden muamele görmüşken, Amerika B. D. -nde 34 - 35 dolardan satılmıştır.

Gümüş:

Dünya gümüş istihsali 1939 ile 1941 yılları arasında 8.245.000 kilogramdan 8.900.000 kg. a yükseldikten sonra, 1942 yılında azalmağa yüz tutmuş ve 1943 de aşağı yukarı 8 milyon kilograma inmiştir. 1944 yılı gümüş istihsali bakımından 1943 e nazaran daha dundur ve aşağı yukarı 7,5 milyon kg. tahmin edilmektedir. Bu miktarın 2,5 milyon kilogramı, yani üçte biri Meksika tarafından sağlanmıştır. Amerika B. D. -nin 1943 yılı gümüş istihsali 1.383.000 kg. iken 1944 yılında % 17 nispetinde azalarak aşağı yukarı 1,2 milyon kilograma inmiştir. Kanada'nın Ontario madenlerinde 1943 yılında 324.250 onz gümüş istihsal edilmiş olduğu halde, 1944 yılı istihsali ancak 277.785 onzdur. Rodezya'nın gümüş istihsali de azalmış ve 1943 - 1944 yılları içinde 122.358 onzdan aşağı yukarı 105.000 onza inmiştir.

Amerika B. D. -nin gümüş stoku 1944 yılının ilk 11 ayı içinde 456,8 milyon onz eksilmiştir. Bu miktardan 255 milyon onzu dahilde kullanılmış ve 202,8 milyon onzu ödünç verme ve kiralama kanununa göre Hindistan, Avustralya ile Hollanda sömürgelerine gönderilmiştir. Hindistan parasının istikrarı maksadıyla Hindistan'a

gönderilen gümüş miktarı 116 milyon onzu bulunmuştur. Bu miktarın 100 milyon onzu Amerika'dan ve 16 milyon onzu İranda alınmıştır. Amerika B. D. -nin ince sanatlar ve endüstride kullanılan gümüş miktarı 1944 yılında 125 milyon onzu bulunmuş ve 1943 yılına nazaran 5 milyon onz artmıştır.

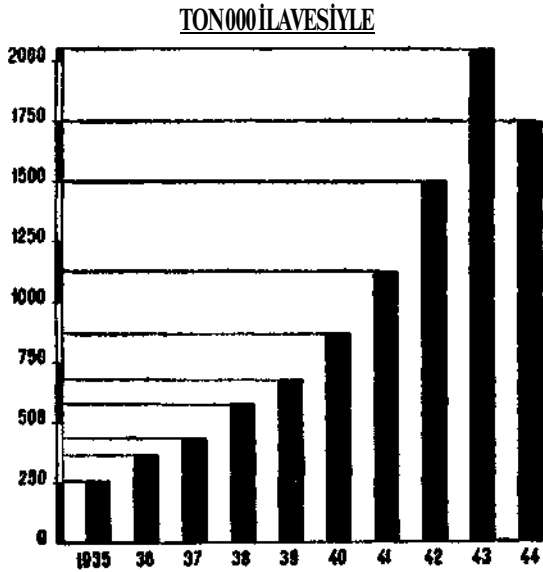
1944 yılı gümüş fiyatı İngiltere'de olduğu gibi Amerika B. D. -nde de 1943 yılı seviyesinde kalmıştır. İngiltere'de onz başına 23,5 peniden satılan gümüşün Amerika B. D. -nde onz 44,75 sentten muamele görmüştür. 1945 yılı ocak ayında İngiltere'de gümüşün onz 25,5 pense yükselmiştir.

Alüminyum:

Son harp yıllarında önemli istihsal artışı kaydeden madenlerden uçak imalinde kullanılan alüminyumla cephane ve silah için kullanılan cıva kayda değer.

Dünya alüminyum istihsalı ikinci dünya harbi başıyla 1943 yılı arasında 3-4 misli artarak 670.000 tondan 2 milyon tona yaklaşmıştır. Buna mukabil 1944 yılı dünya alüminyum istihsalı 1943 yılına nazaran azalmıştır.

1935-1944 YILLARINDA DÜNYA ALÜMİNYUM İSTİHSALI

Bu savaşın ilk yıllarında dünya alüminyum müstahsilleri arasında birinciliği kazanmış olan Almanya 1941 yılında 350.000 ton alüminyum istihsalini 1942 ve 1943 yıllarında 370.000 ilâ 400.000 tona çıkarmıştır. Fakat 1944 yılında Fransa, Sovyet Rusya ve Romanya'nın boksit yataklarından mahrum kalınca, alüminyum istihsalı oldukça azalmış ve dünya birinciliğini, ham madde müsabakasında olduğu gibi, alüminyum istihsalinde de, Amerika B. D. -ne bırakmıştır. Son adı geçen memleketin 1941 yılında alüminyum istihsalı 279.000 ton iken 1942 de 470.000 ve 1943 de 950.000 şort tona yani aşağı yukarı 850.000 metrik tona çıkmıştır. Buna mukabil Amerika B. D. -nin 1943 yılı boksit istihsalı 7.496.250 tonu bulunmuştur.

1944 yılında boksit istihsalinin 3.344.800 tona inmiş olması alüminyum istihsalinin % 15,5 nisbetinde azalmasına sebep olmuş ve boksit ithalâtının artmasına rağmen 1944 yılı içinde 778.000 şort ton alüminyum istihsal edilmiştir. Metal Rezerv Kumpanyası tarafından 1944 yılında 150.000 tona yakın alüminyum satışa çıkarılmıştır. Sene sonu alüminyum stoku 267.000 şort tonu bulunmuştur.

İngiltere'nin 1940 yılında 28.000 tonu bulan alüminyum istihsalı 1941 de 35.000 tona çıkmış ve 1943 yılında 45.000 tonu aşmıştır. Aynı zamanda alüminyum ithalâtı da 1939 ile 1943 yılları arasında 58.000 tondan 212.000 tona çıkarak aşağı yukarı 4 mislini bulunmuştur.

Boksit ithalâtı 1942 de 48.000 tondan 1943 yılında 244.000 tona yükselmiştir. Neticede 1944 yılı alüminyum istihsalı 1941 yılı istihsalinin iki misline çıkmıştır. İngiltere'ye ithal olunan alüminyumun büyük bir kısmı Kanada'dan gelmiştir.

Kanada, alüminyum istihsalı bakımından, son harp yılları içinde önemli bir yer tutmağa başlamış ve 1940 ile 1941 yılları arasında alüminyum istihsalini 85.000 tondan 150.000 tona çıkarmağa muvaffak olmuştur. 1943 yılı alüminyum istihsalı 400.000 tonu aşmıştır. 1944 yılı istihsalı 375.000 ton tahmin edilmektedir.

Buna mukabil Fransa'nın 1941 yılında 75.000 tonu bulan alüminyum istihsalı alınanların işgaliyle azalmış ve 1944 yılında hemen hemen tatil edilmiştir. (1942 - 44 yılları memleketlere göre dünya alüminyum istihsalini gösterir cetvel istatistik kısmındadır).

Alüminyum fiyatı İngiltere'de 1939 ile 1944 yılları arasında long ton başına 94 sterlinden 110 sterline yükselmişken, Amerika B. D. -nde 1939 - 1942 yılları içinde beher libresi (453,6 gramı) 20 sentten 15 sente inmiş ve bu fiyat 1944 yılında da 15 sent olarak kalmıştır. Amerika B. D. -i fiyatına uymak üzere İngiltere'de alüminyum long ton fiyatının 1945 yılının ilk yarısında 85 liraya indirileceği beklenilmektedir.

Civa:

İkinci dünya harbi, dünya civa istihsalile bu istihsalin tevezzününde önemli değişiklikleri meydana getirmiştir. İtalyanın harbe girmesiyle, dünya istihsalinin % 80 ini sağlayan ve dünya civa pazarlarını elinde tutan İtalya ile İspanya'dan ibaret olan, Avrupa Civa Karteli nüfuzunu kaybetmiştir. Harp başında civa temini bakımından güçlüklerle karşılaşan Anglo-Saksonlar, derhal aldıkları tedbirler sayesinde ihtiyaçlarını karşılayabilecek duruma gelmişlerdir. Amerika B. D. nin civa istihsalı 1937 ile 1943 yuları arasında 16.508 şişeden 53.846 şişeye çıkarılmıştır. (1 şişe = 76 libre = 34,5 Kg.) Fakat 1944 yılı istihsalı 1943 yılına nazaran % 27 nisbetinde azalarak 39.308 şişeye inmiştir.

Amerika B. D. - i cevherinin civa tenoru ancak % 0,25 ile 0,37 arasında olduğu halde İtalya cevherinin civa tenoru % 2 ve İspanyanın El - Maden cevherinin tenoru % 6 - 8 dir. (*)

1943 yılında 54.500 şişeyi bulan Amerika B. D. - i civa sarfiyatı 1944 yılında 43.000 şişeye inmiştir. Bu miktardan 10.563 şişesi ecza, 1632 şişesi tarım müca-

(*) The Metal Bulletin 30.1.45

delesinde, 5.123 şişesi katalizatör ve endüstride, 3.674 şişesi ince âletler, 3000 şişesi de elektrik cihazları imalinde kullanılmıştır. Lâtin Amerikasının civa istihsal ve ihracatı da 1938 yılına nazaran bir kaç misli artmıştır. Meselâ Meksika'nın civa istihsalı 4 mislini bulmuştur.

İngiltere'nin 1938 yılı civa sarfiyatı 10 milyon libreyi aştığı halde, ancak 1500 - 2000 libresi dominyonlardan karşılanmış ve ihtiyacın önemli kısmı İspanya ile İtalya'dan ithal edilmiştir. (**)

Harbin ilk yıllarında Güney Afrika Birliğinin Monarch, Kop ve Barlerton ile Pretorya bölgelerinde önemli civa yatakları keşfedilmiş ve 1943 civa istihsalı 1200 şişeyi aşmıştır. 1936 yılına kadar yıllık civa istihsalı 6000 libre yani 80 şişeyi aşmayan Avustralya'da 1940 yılında 300 şişeye çıkmış ve sistematik bir artışla 1944 yılında 1000 şişeye yakın civa istihsal edilmiştir. Yeni Zelanda istihsalı de 11.000 libreyi tecavüz etmiştir.

İtalya, İspanya ve Amerika B. D. nden sonra dünya civa müstahsilleri arasında dördüncü yeri alan Meksika, son dünya harbinden önce Japonya ile Uzak Doğu memleketlerine önemli miktarda civa satmakta idi. Japonya'nın harbe girmesiyle istihsalini sıkılamak zorunda kalan Meksika, Amerika B. D. -i ve İngiltere'de yeni pazarlar bulmuş ve 1941 ile 1942 yılları arasında civa istihsalini 23.140 şişeden 40.000 şişeye yükseltmiştir. 1944 yılı istihsalı 50.000 şişeye yaklaşmıştır.

Sovyet Rusya son dünya harbine kadar yıllık civa ihtiyacı olan 8 - 9 bin şişenin ancak aşağı yukarı 1750 şişesini memleket içinde istihsal, 600 şişesini Çin'den ve kalanını İtalya ile İspanya'dan ithal ediyorken, 1940 - 1941 yıllarında Donez havzasıyla Kırgızistan'da önemli civa yataklarının işletilmesine girişerek ihtiyacını tamamen karşılamaya muvaffak olmuştur.

Çin civa ihracatı yılda 1300 den 2600

(**) The Mining Journal 18.11.44.

şişeye çıkmış ve 1944 yılında 3000 şişeyi aşmıştır.

Kanada ile İngiliz Kolombiyasının civa istihsalinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Kanada civa istihsali 1940 - 1943 yılları arasında 2024 şişeden 22.487 şişeye çıkarak 10 mislini bulmuştur. İç ihtiyacı da harp yüzünden 9500 den 26.320 şişeye çıkmıştır. Buna rağmen Kanada'dan İngiltere'ye önemli miktarda civa ithal edilmiştir.

Tunus ile Cezayir civa istihsal etmeğe başlamıştır. İkinci dünya harbinin sonlarına doğru Anglo - Saksonların civa kaynakları olağanüstü arttığı halde, mihvercilerin civa istihsali azalmıştır. Yılda 2000 tondan yani 60.000 şişeden fazla civa ihracatı yapan İtalya'nın Toskanya civa madenleri 1944 ortalarında Müttefikler tarafından işgal olunmuş, Trieste civarındaki İdria madenleri Yugoslav çetecileri tarafından tahrip edilmiştir. Romanya'nın mihverciler arasından ayrılması buradan civa ithalini sekteye uğratmıştır. İspanya'dan Almanya'ya ithal olunan civa miktarı 1941 - 1943 yılları arasında 22.770 şişeden 3840 şişeye inmiştir. Buna mukabil İspanya'nın İngiltere'ye olan civa satışları oldukça artmıştır.

Civa fiyatı birinci dünya savaşı yıllarında yani 1914-1918 de şişe başına 6,5 sterlinden 23,5 sterline kadar yükselmiş ve 1920 yılında 34,5 Kg. lık şişesi İngiltere toptancılarında 25 sterlinden satılmışken 1938 ile 1944 yılları arasında 14 sterlinden 68,5 - 69,75 sterline kadar çıkmıştır.

Amerika B. D. -nde 1932 yılında 76 librelilik bir şişe civa fiyatı ortalama 57 dolar 92 sentten 1939 yılında 104 dolara ve 1941 yılında 185 dolara yükselmiştir. 1942 yılında ise en yüksek seviyeye çıkarak 200 doları bulmuştur. 1943 yılında inmeğe yüz tutan civa fiyatının 1944 yılı ortalaması 118 dolar 36 senttir. 1945 yılı başında Amerika B. D. -nde şişesi 112 dolar dan muamele görmüştür.

Demir ve çelik:

Modern harp tankları, torpil ve bombaları, çelik zırhlılarıyla demir ve bilhassa çelik ve halitalarına büyük bir istem göstermiş olduğundan dünya demir ve çelik istihsali önemli gelişmeler kaydetmiştir. Diğer taraftan harpten önce demir ve çelik ihtiyaçlarını hariçten karşılamış olan memleketlerde, milletlerarası ticaretin güçleşmesiyle, yerli demir ve çelik endüstrisinin kurulmasına girişilmiştir. Bu endüstrinin ana maddesi olan demir cevheri yataklarının keşfine büyük bir önem verilmiş ve dünyanın hemen hemen her bucağında yeni demir zuhurları meydana çıkarılmıştır.

1939 yılında 134.983.000 tonu bulan dünya çelik istihsali 1940 yılında % 16,91 nispetinde artarak 157,8 milyon tona yükselmiş ve 1941-1943 yılları arasında yeni bir artışla 200 milyon tonu aşmıştır. 1944 yılı istihsali aşağı yukarı 250 milyon ton tahmin edilmektedir.

Dünya demir ve çelik istihsalinde birinciliği alan Amerika B. D. -nin 1944 yılı demir istihsali 62.041.000 şort tonu (yani 56.283.595 metrik tonu) bulmuştur. 1943 yılı istihsali 61.094.896 şort ton olmasına bakılırsa, 1944 yılında 946.104 şort ton yeni bir artış kaydedilmiştir. Buna mukabil demir cevheri istihsali azalmış ve 1943 yılında 118,7 milyon tondan 1944 de 96,1 milyon tona inmiştir.

Amerika B. D. -nin çelik istihsali ikinci dünya harbi yıllarında sistematik bir artışla 1939 - 1943 yılları içinde 47.533.000 tondan 88.836.366 tona yükselmiştir; 1944 yılında yeni bir rekor kazanarak 89.552.961 tonu bulmuştur. Bununla beraber 1944 Aralık ayında kokun ve ulaştırma işçilerinin kıtlığı yüzünden çelik istihsalini sıkılamak zorunda kalmıştır. Çelik endüstrisi 1944 yılında kapasitesinin % 95,7 siyle çalışmıştır. Genişleme programına göre Amerika B. D. - i çelik endüstrisinin yıllık kapasitesi 94.054.550 tondur. Son yıllar içinde demir ve çelik endüstrisine yatırılan sermaye 2 milyar do-

ları aşmıştır. 1/7/1944 gününden itibaren yüksek fırınların yıllık kapasiteleri de 82,6 milyon tona çıkmıştır. Bessemer çeliğinin istihsal kabiliyeti 6,1 milyon ve elektrik çelik fırınlarının istihsal kabiliyeti 5.372 150 tona yükselmiştir. Bununla beraber Avrupa ve Uzak Doğuda hız alan savaşın cephanesi, silâh ve mühimmat sarfiyatı olağanüstü artmış ve çelik endüstrisine olan istemi çoğaltmıştır. Silâh ve cephanesi imaline ve millî savunma işlerine ayda ortalama 1.500.000 ton ve gemi inşaatı için ayda 450.000 ton çelik harcanmıştır. Sovyet Rusya ve İngiltere'ye gönderildikten sonra sivil işler için ancak ayda 3,5 milyon ton çelik kalmıştır.

25/11/1944 gününden itibaren çelik endüstrisinde işçilerin ücretlerine iş satışı başına 6 ilâ 8 sent bir zam yapılmıştır. Bundan dolayı 1945 yılı başında bazı çelik ve mamulleri fiyatı ton başına 2 ile 5 dolar arasında yeni bir zam görülmüştür.

Bu harbin sona ermesiyle Amerika B. D. -i yılda 15-16 milyon ton çelik ve mamullerini ihraç edebilecek durumda olacaktır.

1944 yılı sonunda Amerika B. D. nde fob Pittsburg demir ve çelik fiyatı (907,2 Kg. -lık) Şort ton başına şöyledir:

Mamuller	Şort tonu Dolar	Mamuller	Libre başına sent
Ham demir No. 2	24.00	Tel	2.60
Bazık demir	23.50	Sıcak hadde sacı	2.10
Ferro-manganez	135.00	Galvanize sac	3.50
Demir çubuk	34.00	Çengel ve köşeler	2.10
Raylar (çelik)	40.00	Çelik levha	2.15
Ağır dökme hurda	19.75	Haddelen çember	2.80

Amerika B. D. -i demir ve çelik endüstrisinin gelişmesi ile ödünç verme ve kiralama kanununa göre İngiltere, Sovyet Rusya ve Fransa'ya yapılan silâh ve malzeme yardımı müttefiklerin son harbi kazanmasında önemli bir rol oynamıştır. Amerika B. D. -nden 1944 sonuna kadar Sovyet Rusya'ya 331.000 otomobil ve kamyon, 1045 lokomotif 7.164 açık ve 1000 kapalı yük vagonu, 100 benzin vagonu, 2,12 milyon ton çelik (bunun 178.000 tonu ray ve 110.000 tonu demiryolu malzemesi) gönderilmiştir. Bundan başka 16.000 ton demir bileşikler ve 733.000 ton muhtelif metal (253.000 ton alüminyum, 314.000 ton pirinç ve 65.000 ton bakır) yollanmıştır.

Sovyet Rusya'ya gönderilen silâh miktarı da önemli rakamları bulmuştur. Bunlar arasında 12.200 uçak, 135.000 mitralyöz, 294.000 ton patlayıcı madde, 6000 tank, 1800 hava dafî topu, 1200 topçeken traktör, 13.000 makinalı tüfek; 3300 zırhlı otomobil, 8200 bomba atıcı, 5500 top ve 1700 küçük zırhlı taşıt aracı mevcuttur. (*)

Amerika B. D. -i ve Kanada'dan İngiltere'ye gönderilen demir ve çelik miktarı da 1939 - 1943 yılları arasında oldukça artmıştır. Büyük bir kısmı ödünç verme ve kiralama kanununa göre İngiltere'ye ithal edilmiş bulunan maden miktarlarını gösterir cetveli okurlarımıza sunarız (ton hesabıyla): (**)

(*) The Metal Bulletin 27.2.945.

(**) The Mining Journal 9.12.44.

	1939	1940	1941	1942	1943
Ham demir	354.000	676.000	676.000	971.000	356.000
Ham çelik	24.000	488.000	562.000	480.000	799.000
Yarı işlenmiş çelik	807.000	1.595.000	1.802.000	1.214.000	1.063.000
İşlenmiş çelik	517.000	811.000	698.000	382.000	737.000
Demir cevheri	5.240.000	4.549.000	2.283.000	1.922.000	1.895.000
Alüminyum	58.000	66.000	138.000	136.000	212.000
Külçe bakır	397.000	474.000	451.000	441.000	494.000
Boksit	302.000	112.000	87.000	48.000	244.000

Bundan başka 1941 - 44 yıllarında önemli miktarda uçak tank ve diğer silâhlar Amerika B. D. nden İngiltere'ye yollanmıştır. Fransa'nın bayındırlık ve ulaştırma işlerinin yeniden kalkınması için ödünç verme ve kiralama kanununa göre Amerika B. Devletlerinden 1945 yılında 125.000 ton çelik ray, 30.000 ton inşaat çeliği, 150.000 ton köprü malzemesi, 100.000 ton tutarında 4000 traktör, 3000 kompresör, 500 vinç, 650 yol traktörü, 1150 lokomotifle 50.000 yük vagonu gönderilecektir. Bundan başka 12.000 ton bakır, 5000 ton kurşun, 2000 er ton çinko ile kaly ve 400000 ton taşkömür ile 2000 ton petrol koku yollanacaktır.

1944 yılı Kasım ayında çıkarılan bezaz kitaba göre İngiltere'nin ham demir istihali 1938 - 1943 yılları arasında 12.417.000 tondan 19.540.000 tona yükselmiştir. 1944 yılında taşkömür, kok ve işçi kıtlığı yüzünden demir istihali bir parazalmış ve tahminen 18,5 milyon tona düşmüştür.

İngiltere'nin çelik istihali ikinci harp yılları içinde yani 1939 - 1943 yıllarında 13,2 milyon tondan 15,4 milyon çıkmıştır. 1944 yılı istihali ise aşağı yukarı 15 milyon tondur. Aynı yıllar içinde demir cevheri ithalâtı 5,24 milyon tondan 1,9 milyon tona inmiştir. Buna mukabil çelik ithalâtı 1,35 milyon tondan 2,3 milyon tona yükselmiştir.

İngiltere'nin demir ve çelik ile mamulleri ihracatı 1943 yılında en aşağı noktasını bularak 134.649 tona inmişken 1944 yılında yeni bir gelişme ile 219.475 tona çıkmıştır. Halbuki 1913 yılı demir ve çelik ihracatı 4.960.225 tondur. 1938 yılında ise 1.961:951 ton demir ve çelik ihraç edilmiştir

1934 Nisanında kurulmuş bulunan İngiliz Millî Demir ve Çelik Federasyonu harpsonu sorumlularına daha kolay intibak etmek maksadıyla teşkilâtını değiştirmiş ve yeni bir çalışma programı tanzim etmiştir. Yönetim Komitesine geniş yetkiler verilmiştir. Ağır endüstrinin her branşın-

da gelişme ve ihracatın artırılması için yeni plânlar hazırlanmıştır. Özel teşebbüse geniş meydan bırakılması ümidi ile tam bir desantralizasyon usulü kabul edilmiştir. İstihali makinalaştırmak ve çalışma şartlarını kolaylaştırmak için gereken tedbirler alınmıştır. Çelik ve demirle mamulerinin kalite ve şekil itibariyle standartlaştırılmasına önemli bir yer ayrılmıştır. Milli Standartizasyon Kurumu 1500 şube ile geniş bir teşkilât halini almıştır.

Memleketin ve sömürgelerin demir cevheri madenleri seferber bir hale getirilmiş ve İngiltere'nin demir cevheri istihali 1938 ile 1942 yılları arasında 12,4 milyon tondan 19,5 milyon tona çıkarılmıştır. 1944 yılı istihali ise aşağı yukarı 18,5 milyon tonu bulmuştur.

Demir ve çelik ihracatı ile fiyat ve satışları hükümet kontrolü altına alınmıştır. 4/8/1944 gün ve 35 No. 1 bir emirname ile demir çubuk fiyatı long ton başına 15 12/6, 3 numaralı külçe demir fiyatı 12 10/- ve 4 numaralı külçe demir 14 15/ - e çıkarılmıştır. 3/16 pusluk çelik levha 17 5/6 ve hususî nev'i çelik 21 sterline yükselmiştir.

12.3.1945 gününden itibaren hematit ham demir fiyatı 15 şilin zam görmüş, rafine demir fiyatı da ton başına 6 şilin yükselmiştir. Buna mukabil dövme demir fiyatı ton başına 10 şilin, silâh imalinde kullanılan levha çelik 15 şilin 6 pens, çelik levhalar 13 ilâ 15,75 şilin, kalın çelik tel 14,25 şilin ve hususî nev'i çelik fiyatı 13 ilâ 20.75 şilin tenzil edilmiştir. Fakat yumuşak çelik tel ve tel mamulleri fiyatına beher cwt başına 9 pens bir zam yapılmıştır .

1944 yılı Sovyet Rusya demir ve çelik endüstrisi için yeni bir kalkınma yılı olmuştur. Yılda 20 milyon ton kapasiteli Krivoy Rog ağır endüstri bölgesi Almanlardan geri alındıktan sonra 10 yüksek fırın ve 40 çelik fırını yeniden işletilmeye başlamıştır. Dnepropetrovski bölgesinde üç yüksek fırın ile 10 çelik fırını, yedi

haddehane ve Azak denizi kıyısındaki Azovstal Çelik Fabrikası ile Leningrad'daki «Kirov» demir ve çelik fabrikaları normal istihsale girişmişlerdir.

Siberya'nın Kuznetski bölgesinin 1944 yılı çelik istihsale 1943 yılına nazaran 34.000 ton, hadde mamulleri istihsale de 170.000 ton artmıştır. Kuznetski, Özbekistan ve Kazakistan'da yeni demir ve çelik fabrikaları kurulmuştur. Böylece harp yıllarında alınan genişletme tedbirleri sayesinde Sovyet Rusya'nın 1944 yılı ham demir istihsale 1943 yılına nazaran % 34, çelik istihsale % 38 ve hadde mamulleri istihsale de % 36 nisbetinde bir artış kaydetmiştir. (*)

Ödünç verme ve kiralama kanununa göre 1941 - 1944 yılları içinde Amerika B. D. -nden Sovyet Rusya'ya 4 milyon ton demir ve çelik ile mamulleri gönderilmiştir.

Anglo-Sakson ve Sovyet Rusya'nın demir ve çelik istihsaledeki gelişmesine karşılık Almanya'nın 1944 yılı çelik ve demir istihsale oldukça azalmıştır. Kuzey Fransa, Ukrayna, Polonya ve İsveç'ten yüksek tenörlü demir cevheri ithalâtının sekteye uğraması, daimî bombardımanlar ile nihayet uzman işçi kıtlığı, Almanya'nın ağır endüstrisine önemli bir darbe indirmiştir. Reuter'in bildirdiğine göre 1943 yılında 28 milyon ton demir ve 35 milyon ton çelik istihsal edilmişken, 1944 yılı demir istihsale 9 milyon tona ve çelik istihsale de 14 milyon tona inmiştir. Ruhr endüstrisinin normal yıllık kapasitesi 13 milyon ton demirle 16 milyon ton çelik olduğu halde, 1944 yılında bu bölgenin demir istihsale 3,5 ve çelik istihsale de ancak 6,5 milyon tonu bulmuştur. (**) Bu yüzden sivil işler için ayrılan demir ve çelik miktarı 31/3/1944 gününden önceki miktarın % 75 ine indirilmiştir.

Almanya işgal altında bulunan Çekoslovakya demir endüstrisinin 1944 yılı

(*) Iron and Coal Trade Review 3.11.1944.

(**) The Mining Journal 3.9.1944.

istihsale ise 1941 yılına nazaran % 70 nisbetinde bir artış kaydetmiştir.

1944 yılında savaş alanı durumuna geçen Belçika'nın harpten evvel 500000 tonu bulan aylık çelik istihsale oldukça azalmıştır. Fakat yeni alınan tedbirler sayesinde 1945 yılının ortalarına doğru 250.000 tona çıkarılması beklenilmektedir.

Belçika Ekonomi Bakanlığı tarafından 6.11.1944 gününden itibaren tespit olunan demir ve çelik fiyatları metrik ton başına Belçika frankıyla şöyledir:

Demir ve çelik	Bfrs.	Demir ve çelik	Bfrs.
Ham demir fosforlu	1550	Çelik levha	2200
Dökme demir sömif.	1880	Ticari nev'i çelik	2500
Hematit demiri	2250	Kalın sac "	2500
Çelik demiri	2100	İnce " "	2950
Thomas külçe çeliği	1900	İnşaat çeliği	3050
Külçe çelik	2000	Raylar	3150
Galvanize sac 2 mm	4400	Traversler	2850
Galvanize çember	4750	Vagon levhaları	3250

İspanya'nın demir ve çelik endüstrisinde 1944 yılında yeni bir gelişme kaydedilmiştir: Demir cevheri istihsale 1,15 milyon tonu bulmuştur. Ham demir istihsale 1943 yılına nazaran aşağı yukarı % 21 nispetinde artarak 542.700 tondan 660.000 tona çıkmıştır. Çelik istihsale 1943 yılında 656.300 ton iken 1944 yılında takriben 700.000 tona varmıştır.

Güney Afrika Birliğinin çelik istihsale de son iki yıl içinde 377.300 tondan 466.216 tona balığ olmuş ve % 24 nisbetinde artmıştır.

Buna mukabil Kanada'nın demir istihsale 1943 yılına nazaran küçük bir azalışla 1.899.000 tonu bulmuştur; çelik istihsale ise 3 milyon tona yaklaşmıştır.

Taşkömür ve linyit:

Dünya taşkömür istihsale 1944 yılında da normal gelişme seyrinde bazı güçlüklerle karşılaşmıştır. Başlıca müstahsil memleketlerden Amerika B. D. -i, İngiltere ve Almanya'da silâh altına alınan işçilerin sayısı artmış, yaşama endeksi

yükselmiş, ekonomik grevler çoğalmış, bazı taşkömür ocakları (Ruhr ve Silezya havzalarıyla güney İngiltere'de ve Fransa, Hollanda ile Belçika'da) bombardımanlar yüzünden tahrip edilmiştir. Tam çalışma çağında olan işçiler yerine kömür ocaklarında ihtiyar ve askerlik çağına girmeyen gençlerle kadınların sayısının artması, sakin çalışma imkânlarının ihlâli ve işçilerin işe güçlükleri, nihayet direk, dinamit gibi malzeme darlığı işçi başına isabet eden verimin azalmasına sebep olmuştur. Bu yüzden Amerika B. D. -i, İngiltere, Almanya gibi memleketlerde taşkömür istihali 1943 yılına nazaran oldukça azalmış, Fransa, Hollanda ve Belçika gibi memleketler savaş alanı halini almış ve Sovyet Rusya'nın yılda 20 milyon ton taşkömür çıkaran Donez havzası henüz normal şekilde işletilmeğe başlanmamıştır. Bu sebeplerden ötürü 1944 yılında yakıt kıtlığı daha kesin bir hal almış, bir çok memlekette taşkömür fiyatlarına yeni zamlar yapılmış ve sivil işlerle ev teshini için satılan taşkömür miktarı daha fazla tahdide tâbi tutulmuştur. Diğer taraftan harp gidişinin hızlanması, silah, cephaneye ile mühimmat imali için taşkömür ve kok sarfiyatını olağanüstü yükseltmiştir. Taşkömür istihsalini artırmak maksadıyla hükümetlerin müdahalesi gerekmiş ve hattâ Fransa ve Yugoslavya'da taşkömür ocaklarının devletleştirilmesi kararlaştırılmıştır. İngiltere'de taşkömür endüstrisinin devletleştirilmesine dair cereyan kuvvetlenmeye başlamıştır.

Dünya taşkömür istihali harbin arifesi olan 1937 ile 1938 yılları arasında 1.282,5 milyon tondan 1189 milyon tona inmişse de 1940 - 43 yıllarında yeni bir gelişme kaydetmiş, fakat 1944 yılında tekrar azalmaya başlamıştır.

Dünya taşkömür istihsalinde ön saf-ta gelen Amerika B. D. -nde, istihali daha fazla makinalaşırma ve kazalardan korunma tedbirleri sayesinde, 1944 yılı taşkömür istihali 1943 yılına nazaran 35 milyon ton bir artışla 625 milyon tona yaklaşmıştır. (*) 1944 yılının Eylülünde 15 taşkömür ocağında çıkan işçi grevi üzerine Cumhurbaşkanı emriyle bu madenlerin işletilmesi hükümet kontrolü altına alınmış ve harp sonuna kadar geçici olarak devletleştirilmiştir. Bundan başka 1944 yılı içinde takriben 56 milyon ton antrasit kömürü istihsal edilmiştir. Milli savunma endüstrisi ile ulaştırma sanayinin yakıt sarfiyatının da olağanüstü çoğalması üzerine sivil işlere verilen taşkömür miktarı kısılmış ve elektrikle havagazı sarfiyatında bazı tahditlere ihtiyaç görülmüştür. Harpsonu yıllarında Amerika B. D. -i ortalama 20 milyon ton taşkömür ihracatı yapabilecek duruma gelmiştir.

İngiltere'nin taşkömür istihali ikinci dünya harbi yıllarında sistematik bir azalış kaydederek 1939 ile 1944 yılları arasında 231,3 milyon tondan 185,5 milyon tona inmiştir. 1944 yılı istihali 1943 yılına nazaran 9 milyon ton azdır. Buna muvazi taşkömür endüstrisinde çalışan işçi sayısı da 1939 - 1944 yıllarında 766.300 den 710.000 e düşmüştür. Bu gerileme kömür istihsalinde çalışan işçi başına vardiyede elde edilen verim miktarında da göze çarpmaktadır: 1939 da 2,97 tonu bulan işçi randımanı 1944 yılında 2,71 tona inmiştir. 1939 - 1944 yıllarında İngiltere taşkömür ocaklarının durumunu gösterir cetveli okurlarımıza sunarız (**).

(*) The Mining Journal 27.1.45.

(**) The Coallery Guardian 5.1.1945.

Yıllar	İstihsal, milyon ton	Ortalama işçi sayısı	İşçi başına yıllık istihsal ton.	Kazmacı verimi vardiyeye ton.	Vardiye ücreti şil/p.	İşe devamsızlık % si
1939	231,3	766,300	301,9	2,97	11/12	9,9
1940	224,3	749,200	229,4	2,93	13/6	8,3
1941	206,3	697,600	295,8	2,94	15/6	9,0
1942	203,6	709,300	287,1	2,87	18/0,2	10,4
1943	194,5	707,800	274,3	2,75	19/8,5	12,4
1944	185,5	710,000	262,1	2,72	24/-	13,6

İşletilen taşkömür ocağı sayısı 1939 ile 1944 yılları arasında 1955 den 1782 ye inmiştir. Pahalıya maleden küçük ocaklar kapanmıştır. Makina ile kesilen taşkömür nispeti aynı yıllar içinde % 61 den 69 a ve makina ile taşınan ve tahmil edilen taşkömür nispeti de % 58 den % 67 ye çıkmıştır. Grev ve ihtilâf yüzünden istihsal zayıyatı 1941 yılından itibaren çoğalmağa başlamış ve 1942 de 833.000 tondan 1943 de 1.090.000 tona ve 1944 yılında 2,8 milyon tona yükselmiştir. 1944 ün istihsal zayıyatı 14 milyon ton tahmin edilmektedir. Bunlardan 6 milyon tonu devamsızlıktan; 1,5 milyon tonu kazalarla arızalardan, 800.000 tonu nakliyat güçlüklerinden ve 600.000 ton diğer sebeplerden dir.

İşçilerde inzibat ve işe devam zayıflamış, sebepsiz işe gelmeyenlerin nisbeti % 5 den 1944 yılı sonunda % 8,7 ye çıkmıştır.

Son 1944 yılı içinde 594 işçi kazalardan ölmüş ve takriben 160.000 işçi yaralanmıştır. Yakıt bakanı Lloyd George'in bildirdiğine göre ikinci dünya harbi başından 1944 yılı sonuna kadar taşkömür ocaklarındaki kazalardan ölenlerin sayısı 15.240 ve hafif yaralanıp 3 - 5 gün işe gelemeyenlerin sayısı 779.260 dır. (*)

Harp yıllarında taşkömür ocağında çalışan işçilerin ortalama yaşı 29 dan 40 a çıkmış ve 20 ile 30 yaşları arasındaki işçilerin bir kısmı silâh altına alınmıştır. Maden işlerinde çalışan 16 yaşından aşağı erkek çocukların sayısı 1920 yılında 533.605 i bulduğu halde 1940 yılında 29.600 ve 1943 de 18.200 e inmiştir. Bunlardan aşağı yukarı 12.000 i yeraltında hafif işlerde çalıştırılmıştır. Haftalık işçi ücreti 1938 - 1944 yılları arasında 2 sterlin-15 şil. 9 pensten 6 sterlin 5 şiline kadar yükselmiştir.

1944 yılı sonunda bütün maden işçi sendikaları birleştirilmiş ve merkezi bir kurum olarak «National Union of Mine-

workers», yani Milli Maden İşçiler Birliği kurulmuştur.

Tahkimat işinde kullanılan yerli direk imali 1938 ile 1943 yılları arasında 120.000 tondan 1.765.000 tona çıkmışken, aynı yıllar içinde direk ithalâtı 2.688.000 tondan 72.000 tona inmiştir.

Taşıma işlerinin makinalaştırılmış olmasına rağmen 30/6/1944 tarihinde İngiltere taşkömür ocaklarında çalıştırılan at sayısı 24.530 u tutmuştur. Bunlardan 8402 si Durham ve 5465 i Güney Wales ocaklarına isabet etmiştir.

1941 yılı sonunda Devlet sermayesiyle kurulan taşkömür açık işletmelerinin istihsalı son 3 yıl içinde sistematik bir artışla 1942 - 1943 yıllarında 1,3 milyon tondan 1943 de 4,4 ve 1944 yılında da 9,5 milyon tona yükselmiştir.

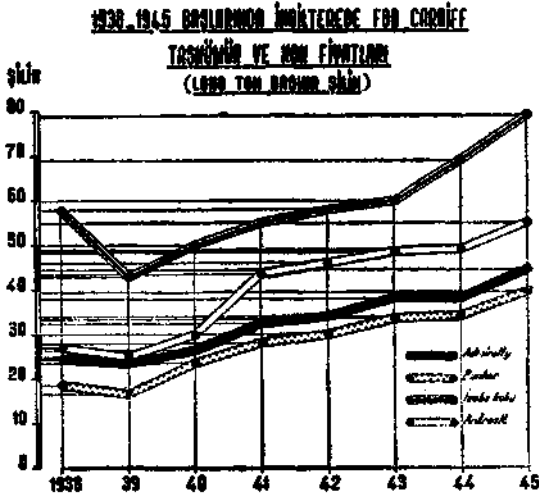
Taşkömür istihsalinin azalması yüzünden ihracat ve sarfiyat hükümetin sıkı kontrolü altına alınmıştır. Bundan dolayı kıymet itibariyle 1938 yılında 37,45 milyon sterlini bulan taşkömür ihracatı 1943 de 5,9 milyona ve 1944 yılında aşağı yukarı 3 milyon sterline inmiştir. Çimento, nebatî yağ diğer sivil ihtiyaçlar için çalışan fabrikalara verilen kömür miktarı yeniden tahdit edilmiş, havagazı ve elektrik sarfiyatında azamî tutum yoluna gidilmiş, işleyen tren katarlarının sayısı azaltılmış ve ev teshini için verilen taşkömür miktarı 1944 yılı başından itibaren % 10 nispetinde sıkılmıştır. 1944 yılında mevcut taşkömür stoku 1,7 milyon ton azalmıştır. Taşkömür ocaklarını yeniden teşkilâtlandırmak ve istihsalini arttırmak maksadıyla Amerika B. D. -nden uzman heyeti celbedilmiştir. Bu heyetin yaptığı etüdlere göre aşağıda yazılı tedbirler tavsiye edilmiştir. Taşkömür ocaklarının Amerika çalışma usulüne göre makinalaştırılması, madenlerin genişletilmesi, ihzarî işlerle kömür çıkarma, taşıma ameliyelerinde son sistem makinaların kullanılması, maden işçileri için 60 ilâ 90 günlük kursların açılması, 70-100 madenden teknisyen ve mühendislerin Amerika

(*) The Iron and Coal Tr. Rev. 2.2.945.

B. D. -i kömür ocaklarına staja gönderilmesi. Bu tedbirler sayesinde İngiltere'nin yıllık taşkömür istihsalinin normale nazaran 20 milyon ton artırılacağı beklenmektedir. (*)

Taşkömür istihsalinin makinalaştırılması için yalnız 1944 yılının ikinci yarısında 34 milyon sterlin harcanmıştır. Aynı zamanda kazanç hissesi hükümet tarafından indirilmiştir. Ton başına safi ortalama kazanç 1941 yılında 1 şilin 9,15 pens'ten 1943 yılında 1 şilin 6 pense ve 1944 yılının ilk yarısında 11,13 pense inmiştir.

İşçi ücretleriyle malzeme fiyatındaki yükseliş yüzünden taşkömür maliyeti 1939 ile 1943 yıllarında 16 şilin 3 pensten 29 şilin 11 pense çıkmışken, 1944 yılı için-

de 29/11 den 34 şil 5,78 pens'e kadar yükselmiştir. Bundan dolayı 1944 yılı içinde taşkömür fiyatlarına biri şubat ve diğeri ağustos ayında olmak üzere iki defa zam yapılmıştır. 1944 yılı başındaki zam ton başına ortalama 3 şilini bulmuşken 1/8/1944 tarihinden itibaren fiyatlar yine 3-4 şilin yükselmiştir. Ev teshini taşkömür fiyatı 1944 yazında 3 şilin 4 pens bir zam görmüştür. Böylece 1930 yılı fiyatı 100 olarak alınırsa 1944 yılı fiyatı 224 ü tutmuştur.

(*) The Mining Journal 2.9.44.

Fob Cardiff taşkömür fiyatlarının 1943 ilâ 1945 yılları başlarındaki durumu long ton başına şilin/pens hesabıyla şöyledir:

Kömür cinsi	1943	1944	1945
Admiralty en iyi	37/9	38/-	44/4
" ikinci nev'i	36/6	37/8	44/-
Bunker köm. karışık	33/6	34/-	39/6
Kok imali köm. ufak	31/6	32/-	37/4
" " yıkanmış	32/8	33/2	41/-
Hamule ufak	29/6	30/-	36/-
Yıkılmış kuru «ceviz»	39/10	41/4	50/-
" " toz	29/-	29/8	35/-
Ev teshini (madende teslim)	32/11	33/1	38/9
Bitümlü yıkanmış ceviz	35/-	37/8	45/4
" " ufak	32/-	33/-	40/-
İzabe koku, en iyi	60 / -	69/-	79/-
" " ikinci	59/6	60/6	67/-
Demirci koku	44/6	45/-	52/6
Patent nev'i kömür	37/-	39/-	46/-
Antrasit iri, en iyi	48/6	49/-	55/-
" orta	45/6	47/-	53/-

Sovyet Rusya taşkömür istihsaline ise 1944 yılı içinde 1943 yılına nazaran yeni bir gelişme kaydetmiştir. Almanlardan kurtarılan Donez havzasında 120 taşkömür ocağı yeniden işletilmeğe başlamış, Siberya'nın Kuznetzki havzasındaki istihsale hız verilmiş ve kuzey Peçora havzasında yeni taşkömür ocakları işletmeye açılmıştır. Moskova - Tula antrasit havzasında Almanlar tarafından tahrib edilen ocakların tamiri 1943 yılında sona erdiğinden 1944 yılı istihsaline 1938 yılına nazaran % 75 nisbetinde artmıştır. İstihsalin artmasına rağmen yakıt sarfiyatı tahdit edilmiştir. Elektrik sarfiyatı ve sokakların tenvirine muayyen bir saate kadar müsaade edilmektedir.

Fransa 1943/44 kışında şimdiye kadar kaydedilmeyen bir yakıt kıtlığı geçirmiştir. Kuzey Fransa taşkömür havzası 1933 yılında günde 87.500 ton taşkömür istihsal etmişken 1944 Ağustosunda 22.000 tona inmiştir. Eylül ayında 25.600 tona çıkan istihsal Ekim ve Kasım aylarında ortalama 33.000 tonu bulmuştur. 1938/39

malî yılında İngiltere'den Fransa'ya 5,35 milyon ton ve 1939/40 yılında da 5.65 milyon ton taşkömür ithal edildiği halde 1944 yılında ithalât hemen hemen durmuştur. Bu yüzden eğlence yerleri kapatılmış, sinema ve tiyatroların teshini yasak edilmiştir. Hattâ yakıt darlığı yüzünden bazı fabrikalar işlerini tatil etmişlerdir.

Amme menfaati gözönünde tutularak Fransa'nın kuzeyindeki ve Pas de Calais taşkömür havzasındaki ocaklar devletleştirilmiştir. Buradaki ocakların imar ve işletilmesi için hükümet tarafından 2 milyar frank tahsis edilmiştir.

1944 yılında Belçika ile Hollanda'nın savaş alanı haline gelmesiyle taşkömür istihalleri oldukça azalmıştır. Normal yıllarda ayda 3 milyon ton taşkömür istihsal eden Belçika'nın aylık istihsalı 300 - 400 bin tona inmiştir. Azalışın başlıca sebepleri: işçi iaşesindeki güçlükler, genel taşıma işlerinin zorlaşması ve maden işlenler ile işçiler arasındaki ihtilâf yüzünden çıkan grevlerdir. Bu yüzden yakıt ve elektrik sarfiyatı sıkılmış ve hususî şahıslarla kurumlara taşkömür tevziatı kış ortalarına doğru ancak mahdut miktarda yapılmıştır.

Almanya'nın taşkömür istihsalinde 1943 yılına nazaran bir azalış kaydedilmiştir. Fakat 1939 yılında 187,5 milyon tonu bulan taşkömür istihsalı 1944 yılında 268,2 milyon tona yükselmiştir. Bu miktardan 148 milyon tonu Ruhr ve Saar havzalarına ve 26 milyon tonu da Silezya havzasına isabet etmiştir. Kok istihsalı 1939-1944 yılları arasında 43,5 milyon tondan 53,5 milyon tona balığ olmuştur. Aynı yıllar içinde linyit istihsalı 208 milyon tondan 286 milyon tona çıkmıştır. (*)

İstihsal olunan taşkömürün büyük bir kısmı sentetik benzin ve makina yağı imâlinde kullanılmıştır. Almanya'nın taşkömür istihsalı birinci dünya harbi yıllarında, yani 1913 ile 1918 arasında 190,1 milyon tondan 166,9 milyon tona indiği

halde, ikinci dünya harbinin 1939 - 43 yıllarında artmasının başlıca sebebi taşkömür endüstrisinde 100 binlere varan yabancı işçilerin çalıştırılmasıdır. (*) İsveç, Finlandiya ve Romanya'dan maden direkleri ithalâtı inkitaa uğraması üzerine Silezya ormanlarından geniş ölçüde istifade edilmiştir. Sivil ihtiyaçlara ve hususî şahıslara verilen kömür miktarı 1943/44 kışına nazaran % 30 nispetinde azaltılmıştır.

Almanya işgali altında bulunan Danimarka ve (İngiltere filosu tarafından bloke edilen) Norveç'te 1944 yılı kışında önemli taşkömür kıtlığı hissedilmiş ve havagazı fabrikalarının bir kısmı kapanmıştır.

İspanya 1943 yılında 8.532.000 ton taşkömürle antrasit ve 1.116.000 ton linyit istihsal etmişken 1944 yılında yeni bir gelişme kaydederek taşkömürle antrasit istihsalı aşağı yukarı 10 milyon tona ve linyit istihsalı de 1.215.000 tona yükselmiştir.

Portekiz'in 1944 yılı maden kömürü istihsalı 1943 yılına nazaran % 50 nisbetinde artarak 631.000 tona balığ olmuştur.

Bulgaristan'da Pernik Devlet madenlerinin linyit istihsalı 1944 yılının sonlarına doğru % 20 nispetinde artmış, Yugoslavya'dan 1000 e yakın maden işçisi celd edilmiştir.

Güney Afrika Birliğinin 1943 yılında 22,1 milyon tonu bulan maden kömürü istihsalı 1944 yılında % 6,3 nisbetinde artarak aşağı yukarı 23,5 milyon tona çıkmıştır. Taşkömür ihracatı olağanüstü artmış ve 1943 yılında 3,2 milyon tondan 1944 yılında 5,5 milyon tona yükselmiştir. Witbank ile Germiston arasında her hafta kömür yüklü 44 katar işletilmiştir.

Buna mukabil 1944 Ekim ayından itibaren Hindistan'dan maden kömürü ihracatı yasak edilmiştir. Japonya'ya karşı hareket eden Kuvvetlerin silah ve mühimmatını sağlamak için Hindistan'da

(*) The Mining Journal 10.2.945.

(*) The Colliery Guardian 24.11.44.

askerî fabrikaların kurulmasıyla maden kömürü sarfiyatı normalin üstünde çoğalmıştır. İşçi kıtlığını önlemek maksadıyla taşkömür ocaklarında çalıştırılan kadınların sayısı aşağı yukarı 45.000 i bulmuştur.

Sanayi plânına göre Avustralya'nın 1944 yılı taşkömür istihsali 7 milyon tona çıkacaktı, fakat işçiler arasındaki devamsızlık % 33 ü bulduğundan bahis mevzuu yılda ancak 6 milyon ton taşkömür istihsal edilmiştir. İşçi grevleri yüzünden gündelik istihsal zıyayı 15-17 bin ton tahmin edilmiştir. Şubat ayında 3500 kömür işçisi grev yapmış, bunlardan 500 ü ceza mahiyetinde askerliğe alınmıştır. Nisan ayındaki grevin sebebi, yağ istihkakının azaltılması olmuştur. Yeni bir kanuna göre maden işçilerinin tekaütlük yaşı 60 olarak tesbit edilmiş olmasına rağmen, harp devamınca 60 ı gecikin işçilerin de çalıştırılmasına müsaade edilmiştir.

İkinci dünya savaşında önemli bir yer alan Kanada'nın harp endüstrisi son 4-5 yıl içinde büyük bir kalkınma kaydetmiş ve memleketin yakıt sarfiyatı olağanüstü artmıştır. Buna mukabil yerli taşkömür istihsali işçi kıtlığı yüzünden 1942 yılından itibaren azalmağa başlamıştır. 1942 yılında 18,7 milyon tonu bulan istihsal 1943 de aşağı yukarı 17,8 milyon tona ve 1944 yılında 16,5 milyon tona inmiş ve 1943 yılına nazaran % 7,3 nispetinde azalmıştır. Kanada'nın 1944 yılı taşkömür ve kok ithalâtı 1943 yılına nazaran % 25,8 nispetinde artmıştır. (*) Yalnız Amerika Birleşik Devletlerinden 1944 yılında 25 milyon tona yakın taşkömür ve kok ithal edilmiştir. Kanada'nın 1944 yılı antrasit ve linyit istihsali 6,5 - 7 milyon şort ton tahmin edilmiştir. Demek ki, memleketin 1944 yılı maden kömürü sarfiyatı aşağı yukarı 47 milyon şort tonu bulmuştur. 1940 yılında 28 milyon tonu tutan dahilî sarfiyat 1942 de 41 milyon ve 1943 yılında 44 milyon şort tona yükselmiştir. Aynı

(*) The Colliery Guardian 9.11.1944.

yıllar içinde maden kömürü ihracatı gitikçe azalarak 1944 yılında 1.067.000 tona inmiştir.

Maden kömürü ihtiyacını harpten önce ithalât yolu ile karşılayan güney Amerika memleketlerinde ithalâtın zorlaşmasıyla maden kömürü sanayii önemli bir kalkınma kaydetmiştir. Meselâ 1938 yılında 907.224 tonu bulan Brezilya'nın maden kömürü istihsali 1942 de, 1,76 milyon ve 1943 yılında 2,03 milyon tona yükselmiştir. 1944 yılı istihsali yeni bir artışla 2,3 milyon tona balığ olmuştur. Buna mukabil maden kömürü ithalâtı 1938 - 1943 yılları arasında 1.575.996 tondan 587.425 tona inmiştir.

Görülüyor ki 1944 yılı maden kömürü istihsali harp arifesi olan 1938 yılına nazaran oldukça yükselmiş bulunmasına rağmen, 1944/45 kışında dünyanın büyük bir kısmı yakıt darlığı geçirmiştir.

Petrol:

World Petroleum dergisinin Mart 1945 sayısına göre 1944 yılı dünya petrol istihsali 1943 yılına nazaran % 11,2 nisbetinde artarak 2598 milyon varili yani aşağı yukarı 371 milyon tonu bulmuştur. Bu istihsalin % 64,6 sı Amerika B. D — i, % 10,2 si Sovyet Rusya ve % 10,1 i Venezuela tarafından sağlanmıştır. Demek ki adı geçen üç memleket 1944 yılı dünya ham petrol istihsalinin takriben % 85 ini sağlamıştır. Dünya istihsalindeki mecmu hissesi % 3,9 u bulan İran dördüncü gelmiştir.

Amerika B. D. -nin 1944 yılı petrol istihsali 1678,5 milyon varili, yani 239,8 milyon tonu bulmuş ve 1505,6 milyon varili tutan 1943 yılı istihsaline nazaran % 11,5 nispetinde artmıştır. Ortalama günlük istihsal 1938 yılında 3.327.000 den 1943 yılında 4.125.000 ve 1944 yılında da 4,6 milyon varile yükselmiştir. Petrol istihsalinin artışında Teksas önemli bir rol oynamış ve mecmu istihsale % 44 nisbetinde iştirak etmiştir. Bu bölgenin 1943 yılına nazaran istihsal artışı % 25 i bul-

muştur. Kaliforniya petrol istihsalindeki artış 27 milyon varildir.

1944 yılında benzin istihsaline büyük bir önem verilmiş ve 1943 yılına nazaran uçak benzini istihsalı % 22 nisbetinde artırılmıştır. Mecmu benzin istihsalı 101

milyon varili bulmuştur. Amerika B. D. nin 1941-1944 yıllarında en çok ve en az gündelik ham petrol istihsalıyla tasfiye-hanelere gönderilen miktarlar ve muhtelif stokların durumu bin varil hesabıyla şöyledir: (*)

Yıllar	Gündelik istihsal	Tasfiyeye gönderilen	Ham petrol stoku	Benzin stoku	Motorin ve gazyağı stoku	Mazot ve bakiye stoku
En çok						
1941	4.337	4.120	266.187	99.727	54.983	102.448
1942	4.337	3.961	263.208	109.281	47.861	95.857
1943	4.436	4.331	245.752	94.159	47.187	72.881
1944	4.762	4.768	240.992	89.162	48.863	64.644
En az						
1941	3.364	3.490	240.399	79.923	28.382	90.914
1942	3.297	3.393	231.896	75.934	29.240	72.982
1943	3.821	3.579	232.191	68.182	30.732	57.596
1944	4.357	4.228	220.632	76.302	30.232	49.737

Aynı zamanda A. B. D - in petrol ve türevlerinin sarfiyatı da harp yüzünden olağanüstü artmıştır. Petrol ve türevleri sarfiyatı bir sene evveline nazaran % 13,37 nispetinde çoğalmış ve 1.894 milyon varile baliğ olmuştur. Bu yüzden 1944 sonu stoku % 0.84 nisbetinde azalarak 479.983.000 varile inmiştir. Amerika B. D. -i harbiyesiyle deniz filosunun gündelik petrol türevleri istihlâki 1941 ile 1944 yılları arasında 150.000 varilden 800.000 varile yükselmişken, Amerika B. D. -i tarafından temin edilen ve harp ihtiyaçları için sarf olunan günlük benzin, mazot ve diğer türevlerin miktarı 1944 yılında 1,6 milyon varile (228.570 tona) çıkmıştır.

The Petroleum Times dergisinin 11/11/1944 sayısında çıkan malûmata göre 1500 bombacı ve 900 avcı uçağıyla Almanya'ya yapılan her bombardıman uçuşu için sarf edilen benzin, 15,000 otobüsün New-York'tan San Fransiskoya gidip gelmesi için gereken miktara muadildir. Hatta 35-40 liberator uçağıyla Almanya'ya yapılan bir taarruz için bir motorize veya

tank tümeninin gündelik benzin ihtiyacına muadil benzine ihtiyaç vardır. Sekizinci hava kuvvetinin 12 aylık benzin sarfiyatı 1.154.000 varili aşmıştır.

Uzak doğu harbinde her çıkarmada kullanılan uçak, tank ve motorların bir aylık ihtiyacı ortalama 120.000 ton benzin, gazolin ve diğer petrol türevlerinden müteşekkildir ve katedilecek mesafe ile mukavemet derecesine göre değişir.

1944 yılı zarfında açılan veya açılmasına devam olunan tabii gaz ve petrol arama ile işletme sondaj kuyularının sayısı 24.451 i bulmuştur. 1943 yılı içindeki sondaj sayısı 19.245 i tutmuş olması düşünülürse 1944 yılı sondaj faaliyeti bakımından bir evvelki yıla nazaran % 26 nisbetinde üstündür. 1944 yılı içinde sondajla geçilen mesafe tutarı 81.847.198 ayaktır ki bu da 26.852.730 metreye muadildir. Sondaj faaliyetine önem verilmesi sayesinde istihsal kuyularının sayısı 1939 ile 1944 yılları arasında 385.000 den 430.000 e çıkmıştır. Çalışan Rotari maki-

(*) The Oil Weekly 15.1.945

nalarının sayısı 1944 yılı başında 1300 iken 1945 yılı bidayetinde 1800 e yükselmiştir.

Amerika B. D. -i tasfiyehanelerinin günlük kapasitesi 1/1/1944 tarihinde 4.978.000 varili bulmuştur Bu miktardan 1.354:000 varili benzin ve 1 milyon varili motorindir. Uçak benzini kapasitesi 1944 Nisanında günde 450.000 varile çıkarılmıştır. Sondaj işleriyle petrol endüstrisinin tevsi için 1944 yılı içinde cem'an 164.000 ton çelik sarf edilmiştir.

Metan, bütan gibi tabii gaz istihsalinde 1944 yılında yeni bir gelişme göstermiş ve 1943 ile 1944 yılları içinde 3.415.000 milyon kübik kademden 3.735.000 milyon kübik kademe çıkarak % 9 nispetinde artmıştır. Fischer - Tropsch usulü ile tabii gazdan imâl edilen benzin miktarı 1943 yılında 88.179.000 varilden 1944 yılında 99:975:000 varile balığ olmuştur. Sentetik benzin istihsalı usulünün incelenmesi ve tekâmül ettirilmesi için Amerika B. D. -i hükümeti tarafından 30 milyon dolar bir tahsisat kabul edilmiştir. (*)

Petrol ve türevleriyle tabii gaz nakli için döşenen boru hattı 1943 - 1944 yılları içinde mil hesabıyla şöyledir:

Yıllar	Petrol	Türevleri	Tabii gaz	Yekün
1942	4.335	2.125	1.265	7.725
1943	3.925	3.622	310	8.760
1944	2.384	216	3.400	6.000

Aynı zamanda petrol gemilerinin inşasına hız verilmiştir: 1940 yılında cem'an 238.352 tonajında 15 gemiden 1943 yılında 4 milyon tonajında 252 gemiye çıkarılan inşaa faaliyeti 1944 yılında 240 petrol gemisinin denize indirilmesiyle neticelenmiştir.

Ödünç verme ve kiralama kanununa göre İngiltere ile dominyonlarına, Sovyet Rusya'ya ve savaş cephelerine gönderilen petrol türevleri miktarı 1943 yılına nazaran

(*) The Colliery Guardian 3.11.1944.

oldukça artmıştır. 1944 yılında yalnız Sovyet Rusya'ya 80 milyon galon (*) uçak benzini yollanmıştır.

Amerika B. D. nin petrol sarfiyatıyla ihracatındaki artışa muvazi petrol şirketlerinin kazançları da 1943 yılına nazaran yükselmiştir: Atlantik Refining Ş - tinin kârı 1943 ilk altı ayında 2,7 milyon dolardan 1944 yılının aynı ayları içinde 7,5 milyon dolara, Shell Union kumpanyasının kârı aynı devre içinde 10,4 den 14,5 milyon dolara, Sinclair Oil Korporasyonu'nun 9,5 den 15,4 milyon dolara, Socony Vacuum Petrol kumpanyasının 15 den 20 milyon dolara ve Standard Oil N-Y. şirketinin kârı 48 milyon dolardan 71 milyon dolara yükselmiştir.

İşletme masraflarının son yıl içinde % 50 nispetinde artması nazarı itibara alınarak Fiyat Kontrol Komisyonunca 1944 yılı ortalarında ham petrol fiyatına % 35 nisbetinde bir zam yapılması kabul edilmiştir. Bununla beraber petrol türevleri ihracat fiyatları aynı seviyeyi muhafaza etmiş, hattâ bazıları indirilmiştir.

Fob Meksika körfezi petrol türevleri ihracat fiyatları galon başına sent hesabıyla şöyledir:

Petrol türevleri	4.1.1944	2.1.1945
Benzin % 76 oktanlı	6,75	6,75
% 70 "	5,75	5,63
% 60 "	5,00	5,00
Gazyağı 41 - 43 dereceli	4,125	4,125
Gazolin 58 D. İ.	4,25	4,25
43 - 47 D. İ.	4,00	4,00
Mazot No. 2 distile	3,75	3,75
" bakiye	1,10	0,97

Dünya petrol istihsalinde ikinci yeri tutan Sovyet Rusya'nın 1944 yılı petrol istihsalı (Amerikan Petrol Enstitüsüne göre) (**) 270. milyon varili yani takriben

(*) 1 Galon = 3,78 litredir. 1 varil — 42 galon — 158,76 litre.

(**) The World Petrol; Mart 45.

38,5 milyon tonu bulmuş ve 1943 yılı istihsaline nazaran % 12,5 nispetinde artmıştır.

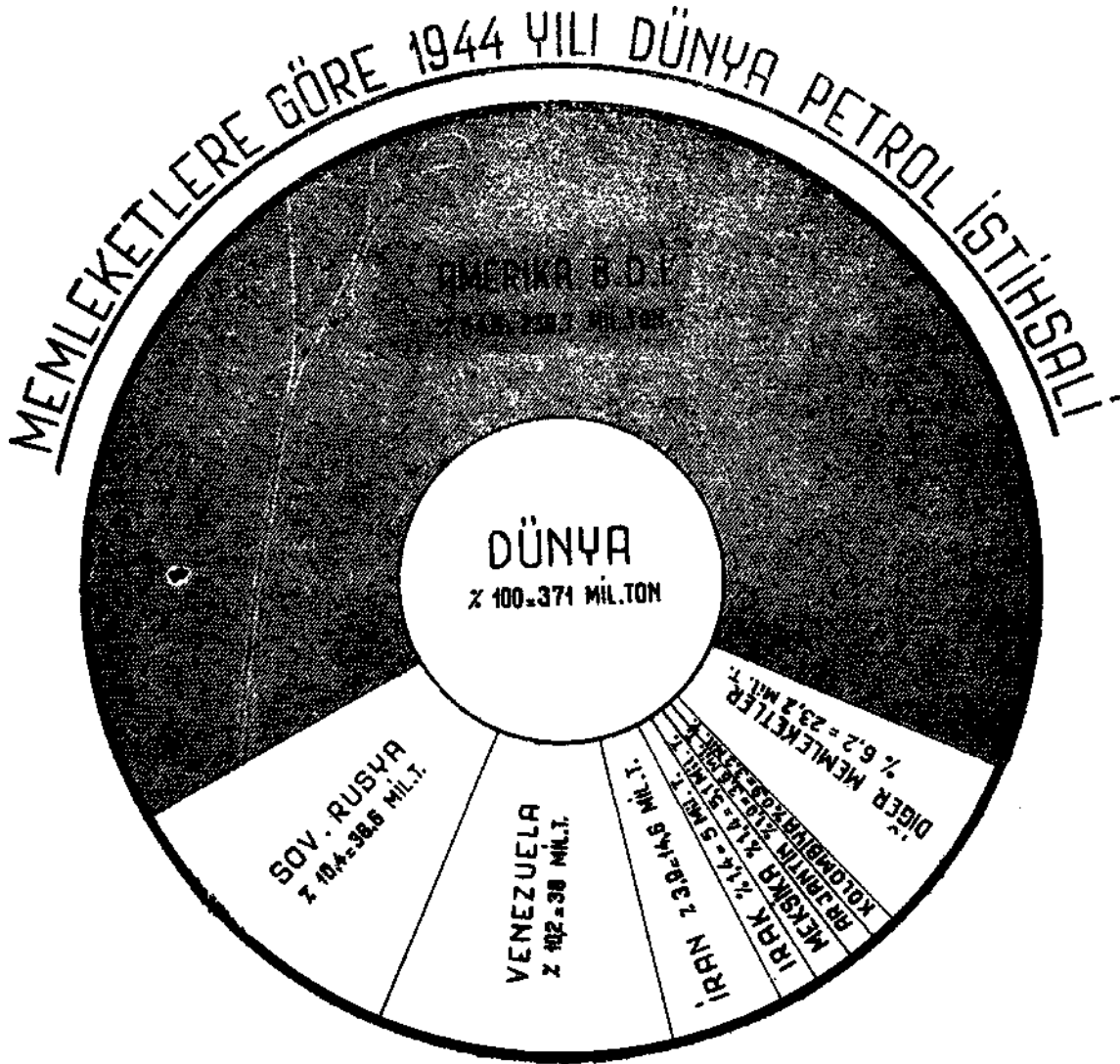
Sovyet Rusya'nın tabii gaz rezervinin milyarca kübik metre tahmin edilmesine rağmen 1944 yılında 67 müessese tarafından istihsaline devam edilmiştir, Saratovla - Moskova arasındaki tabii gaz borusu işletilmeğe başlamış ve Buguruslandan Kuybişev şehrine bir gaz hattı döşenmiştir.

«İkinci Bakü» adı verilen Volga-Ural

arasındaki bölgede petrol istihsalı artırılmış ve yapılan incelemelerden sonra buranın petrol rezervinin 20 milyar varile vardığı anlaşılmıştır. Bu rezerv Sovyet Rusya petrol ihtiyatının % 32 sine muadildir. (*)

Ukrayna'daki Barislav petrol sahasındaki işletmeler tahrip edilmeden Almanlardan geri alınmış ve bir kaç petrol

(*) The Mining Journal 14.10.1944.

kuyusunun hemen işletilmesine girişilmiştir.

Dünya petrol müstahsilleri arasında üçüncü yeri tutan Venezuela'nın 1943 yılında 182,5 milyon varil bulan petrol istihsalı 1944 yılında %45,6 nispetinde artarak 266milyon varile baliğ olmuştur. Buna mukabil 1943 yılına nazaran İran petrol istihsalindeki artış nispeti %30,8 olup 1944 yılı istihsalı 102 milyon varil yani 14,5 milyon tonu tutmuştur. İranda Buşire petrol boru hattının döşenmesi sona erdirilmiş ve günde 314.000 varil petrol akıtabilecek bir duruma getirilmiştir. Bu hattın inşası 95 milyon dolara mal olmuştur. İran petrol sahaları için imtiyaz almak amacıyla Anglo-Sakson ve Sovyet Rusya arasındaki müsabaka 1943 yılı sonunda başlamışsa da 1944 yılında İran Millet Meclisinin harp devamınca petrol imtiyazlarının dağıtılmasını yasak eden bir karar ile son bulmuştur.

İngiltere'nin Formby ve Lancashire bölgelerinde petrol kaynaklarına rastlanarak harp bidayetinden şimdiye kadar 300.000 ton petrol istihsal edilmiştir. 1934 yılında kabul olunan özel bir petrol kanununa göre memleketin 20 bölgesinde mecmu uzunluğu 220.000 metrelik 233 sondaj kuyusu açılarak geniş ölçüde araştırma ameliyesine girişilmiştir. Bu işlerde son zamanlarda 10.000 işçi çalıştırılmış ve iyi cins petrol keşfine muvaffak olunmuştur. İngiltere petrollerinin kalite bakımından Pensilvanya yüksek petrollerine muadil olduğu anlaşılmıştır.

20/4/1941 tarihinde İngiltere'de döşenmesine girişilen ve mecmu uzunluğu 1000 mili aşan yeraltı petrol boru hattı şebekesi de 1944 Martında sona erdirilmiştir. Memleketin stratejik bakımdan Önemli bölgelerini birbirlerine bağlayan ve 1944 sonunda 68,5 milyon varil veya 9,7 milyon ton petrol ve türevlerini ihtiva eden boru hatları, tanklar, tulumba istasyonları sisteminden ibaret bu yeraltı petrol mahzenleri için 80.000 ton çelik sarfedilmiştir.

7 milyon sterline mal olan bu tesisin başlıca hatları güney - batı limanlarını Londra ve kuzey batı limanlarını memleketin güneyi ile bağlar. Bundan başka % 100 oktalı uçak benzini için üç boru hattını ihtiva eder. İkinci derecede ki hatların uzunluğu 22 ilâ 122 mil arasındadır. (*)

İngiliz ve Amerikan petrol şirketleri orta doğu memleketlerde faaliyetlerini artırmış; Mısır ve Suudi Arabistan hükümetleri ile yeni imtiyaz sahaları için temalarını sıklaştırmıştır. Yordan İstikşaf Kumpanyası Lut denizinin batı kıyısı boyunca 980 kilometre karelik bir sahada petrol aramalarına başlamıştır. (**) Hindistan'ın Pencap ilinde petrol kaynaklarına rastlanmış ve Attok petrol kumpanyasının raporlarına göre bu kaynakların işletilmeğe değer olduğu anlaşılmıştır.

The Petroleum Press Service dergisinin 12/1944 sayısına göre Avrupa'nın tabii petrol istihsalı 1943 yılında ancak 9.04 milyon tonu bulmuştur 1944 yılında bombardıman ve tahribata hız verildiğinden bu istihsal 1943 yılına nazaran oldukça azalmıştır. Almanya'nın aylık benzin istihsalı 1944 yılı başında 500.000 tondan aynı yılın sonunda 103.000 tona inmiş, çünkü 81 tasfiyehaneden 36 sı bombardımanlardan tahribedilmiştir.

Avrupa'nın başlıca petrol müstahsili olan Romanya'nın ham petrol istihsalı 1936 yılından beri muntazam bir azalış kaydederek 1936 - 1943 yılları içinde 8,43 milyon tondan 5,17 milyon tona inmiştir. 1944 yılında Romanya'nın petrol endüstri merkezi devamlı bombardımanlara maruz kalmış olduğundan aylık ortalama istihsalı 130.000 ile 460.000 ton arasında değişmiştir. Bundan dolayı 1944 yılı istihsalı ancak 3,6 ilâ 4,2 milyon ton arasında tahmin edilmektedir. Sondajla açılan araştırma ve istihsal kuyularının derinlik tuta-

(*) The Petroleum Times 20.1.45.

(**) The Oil Weekly 15.1.45.

n da 1943 yılında aylık ortalama 28.455 metreden 1944 yılında 5000 ile 20.000 metre arasında bir değişme kaydetmiştir.

1938 - 1944 yıllarında Romanya'nın ham petrol istihsal, ihracat ve iç istihlâkiyle sondajın metre sayısı şöyledir:

Yıllar	istihsal Ton	İhracat Ton	İÇ İSTİHLÂK		
			Ton	istihsale % nisb.	Sondajların metre sayısı
1938	6 168.808	4.494.762	1.674.046	27,11	288.000
1939	5.962.321	4.177.571	1.784.750	29,93	256.000
1940	5.355.000	3.493.000	1.862.000	34,77	205.000
1941	5.883.193	4.072.306	1.810.887	30,79	252.948
1942	5.471.595	3.373.542	2.098.053	38,34	342.456
1943	5.166.183	3.159.168	2.007.005	38,85	341.460
1944	4.000.000	2.350.000	1.650.000	41,25	150.000

1944 yılı rakamları tahminidir.

Sondajların metraj yekûnunda araştırma kuyularına isabet eden metre tutarı 1943 yılında % 15,69 iken 1944 yılında aşağı yukarı % 20 nisbetini bulmuştur. (*)

Petrol istihsalini artırmak maksadıyla bombardımanlardan tahrib olunan işletmelerin tamirinden başka şu tedbirlerin alınması düşünülmektedir: a) Sondaj makinalarıyla takımlarının ve malzemenin yeter miktarda sağlanması, b) tecrübeli teknisyen ve ustaların çoğaltılması, c) yeni petrol sahalarının keşfi ve işletilmesi, d) programla tesbit olunacak işlerin bir an evvel başarılması ve bol malzeme için gereken sermayenin tedariki.

Harp dolayısıyla benzin imaline özel bir önem verilmiş ve 1942 de 1.464.000 tondan 1943 yılında 1.486.639 tona çıkarılmıştır. Harp yıllarında Romanya'nın Almanya'ya olan petrol ihracatı 1940 ile 1943 yılları arasında 147.780 tondan 2.511.294 tona yükselmiş, hattâ 1941 yılında 2.714.825 tona balığ olmuştur. İtalya'ya yollanan petrol miktarı da 1942 yılında 862.179 tona çıkmıştır. Karadenizin harp sahasına girmesiyle Köstence limanından ihraç edilen petrol miktarı 1938-1943 yıllarında 3.349.095 tondan

170.390 tona inmişken, Giurgiu'dan yollanan petrol aynı yıllar içinde 935.563 tondan 1.786.915 tona yükselmiştir. Tuna nehri boyunca gönderilen petrol miktarı da 177.544 tondan 1.143.900 tona, hattâ 1942 yılında 1,6 milyon tona çıkmıştır. Romanya petrol endüstrisinin 1944 yılı bombardımanlarından gördüğü zarar 25 milyar ley tahmin edilmiştir. Romanya'da 15/10/1944 tarihinden itibaren petrol türevleri ihracat fiyatları ton başına ley hesabıyla şöyle tespit edilmiştir. (*)

Petrol türevleri	Fob	Fob
	Köstence	Giurgiu
Uçak benzini %73 oktanlı	47.700	45.150
Otomobil " %66 "	30.050	27.500
Motorin ---	28.300	27.800
Gazyağı ---	21.350	19.100
Mazot + 10° C ---	10.300	9.400

23/8/1944 tarihinde Romanya'nın Almanlarla ittifakına son verilmesi üzerine Avrupa memleketlerinin büyük bir kısmında petrol türevleri kıtlığı daha kesin bir durum almıştır. 6/9/44 günlü bir emirle Almanya'ya ithal edilen bütün petrol ve türevlerine hükümetçe el konulmuş, taksilere benzin satışı durdurulmuş ve odun gazı jeneratörü ile işleyen otomobil ve kamyon sayısı 1943 yılına nazaran ço-

(*) Monitorul Petrolului Român, Ocak - Şubat 1945.

(*) Monitorul Petrolului Român 11.12.1944.

ğalmıştır. Danimarka'da gazyağı satışı aile başına ayda 2 litreye indirilmiş, hattâ kuzey İtalya'da 25/8/1944 tarihinden itibaren evvelce dağıtılmış bulunan benzin karneleri feshedilmiştir. İsveç'te 70.780 motorlu taşıt aracından 1944 yılı içinde 45.240 ı kömür gazi ve 24.860 ı odun gazi jeneratörü ile işletilmiştir. Yunanistan'da dizelyağı fiyatı 1944 sonlarına doğru ton başına 84 ilâ 105 sterline kadar yükselmiştir. (*)

Dünyanın diğer memleketlerinde de 1944 yılı petrol türevleri kıtlığı baş göstermiştir: Güney Afrika Birliğinde seyrüseferde bulunan otomobil ve kamyon sayısı üçte bir azalmış. Çinde gaz yağı yerine nebatî yağlardan faydalanmağa girişil-

miş, Arjantin'de otomobil başına 3 ayda 35 galon benzin satışı 31 galona indirilmiş ve petrol türevleri yerine ketenyağı kullanılmağa başlanmıştır. Fransa, Macaristan, Polonya, Belçika ve Hollanda'da petrol ve yakıt kıtlığı kesin bir hal almıştır. Hattâ İngiliz sömürgelerinden Nigerya'da demiryolu lokomotiflerinde yakıt olarak mazot yerine hintyağı kullanılmıştır,

Harpsonunda dünya petrol ihtiyatlarından azamî istifade ve bütün petrol müstahsil ve müstehlik memleketlerin menfaatlerini göz önünde bulundurarak petrol türevlerinin adilâne tevzii maksadıyla 8/8/1944 tarihinde Amerika B. Devletleriyle İngiltere arasında önemli bir petrol anlaşmasına varılmıştır.

(*) The Petroleum Times 11.11.1945.

M. T. A.

